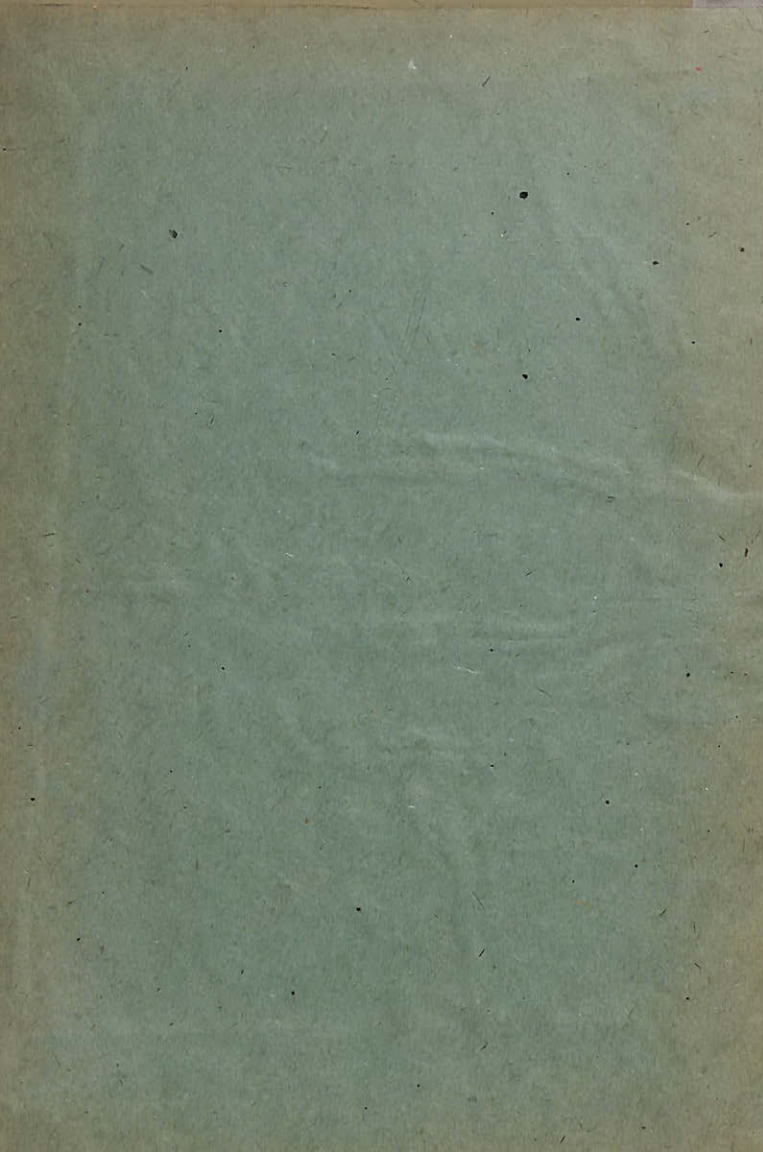
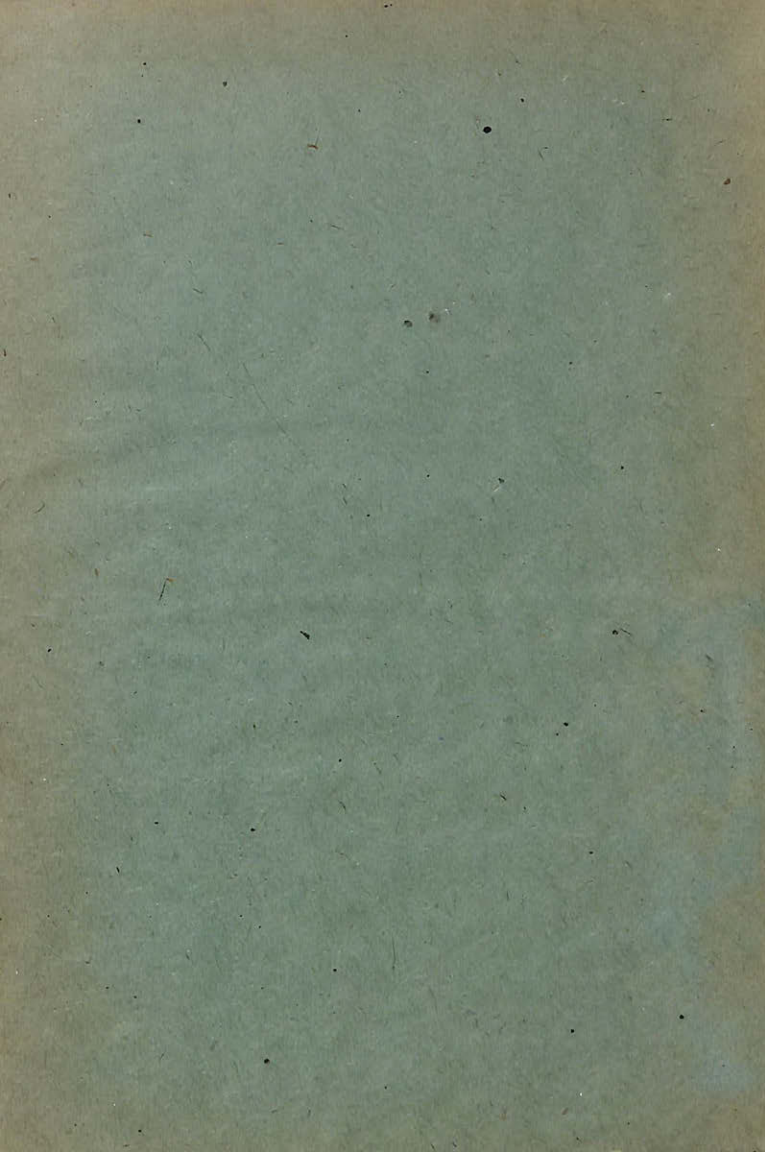
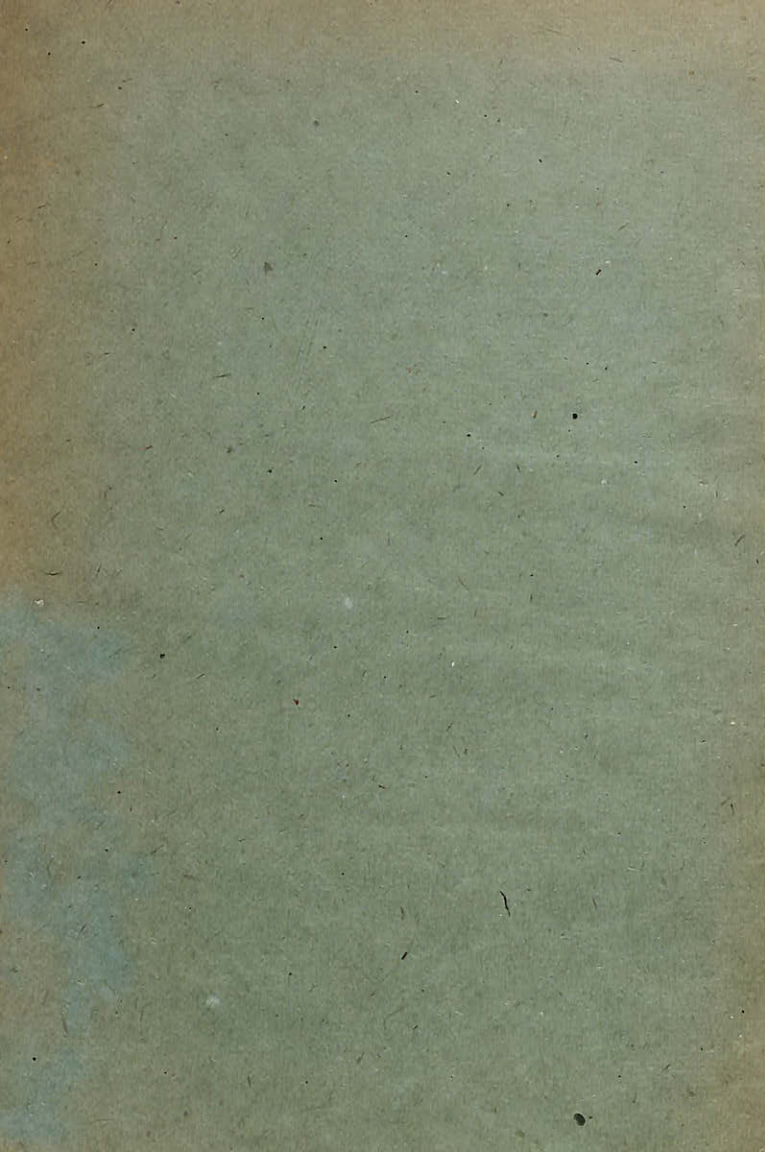






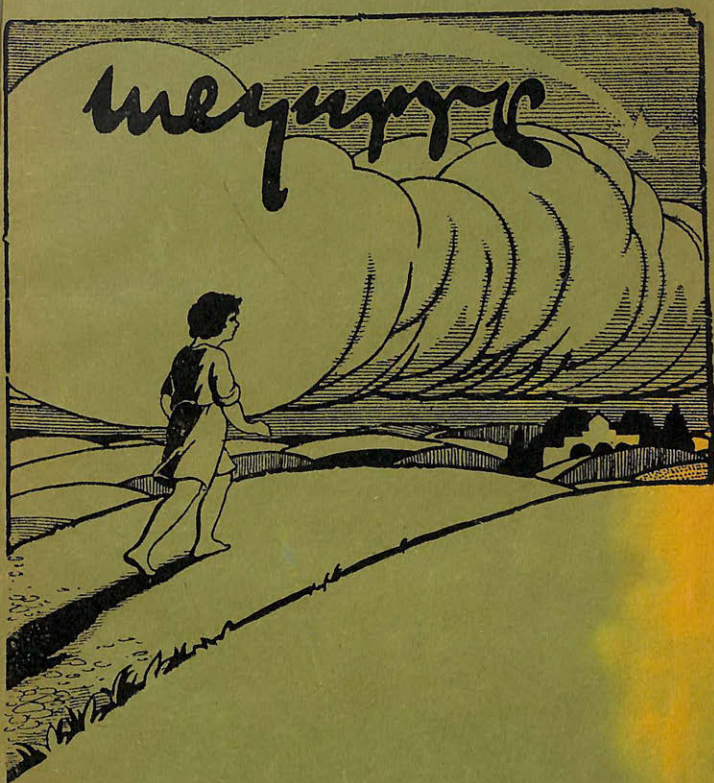


ԵՂԻՎԱՐԴ

46

891.381

✓



ՏՄԱՐԱՆ ՍՐՈՑԻ ՑԱԿՈՐԵԱՆՑ, ԵՐՈՒՍԱԼԵՄ, 1946

891.99

942

6 44

Երեւան

Անգորդը:

891.99

75 44

✓

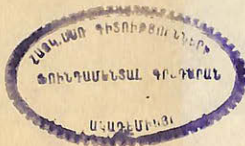
2 0 2

ՆՈՐԻՆ Ս. ՕԾՈՒԹԵԱՆ
 Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՌԱՏԱՇՆՈՐԸ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
 ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԷԼԻԿԻՈՅ
 Ի Բ
 ՅՈՐԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

877
 949

ՈՐԴԻԱԿԱՆ ՍԻՐՈՎ,
 ԵՂԻՎԱՐԴ

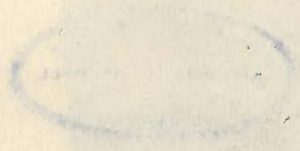
A $\frac{11}{22091}$

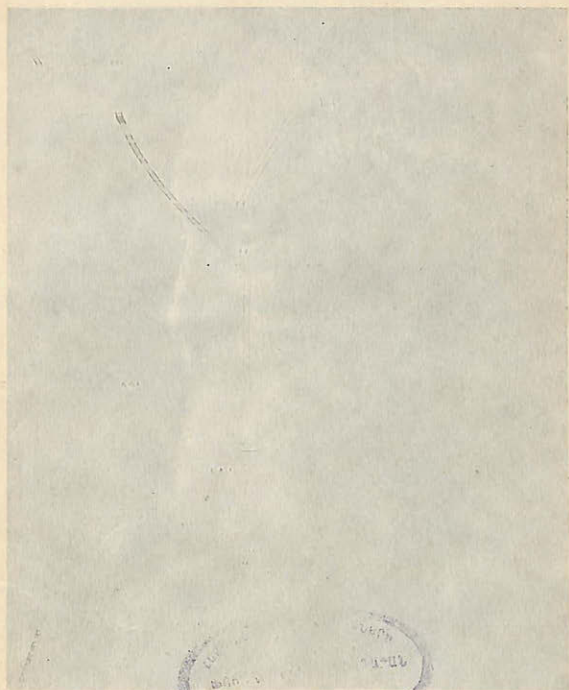




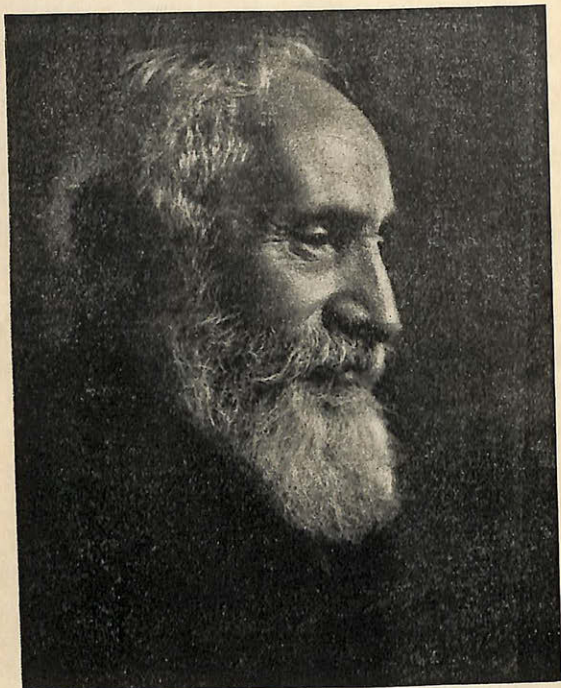
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILL.
JAN 10 1900

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY





AMERICAN
LIBRARY
OF THE
CONGRESS

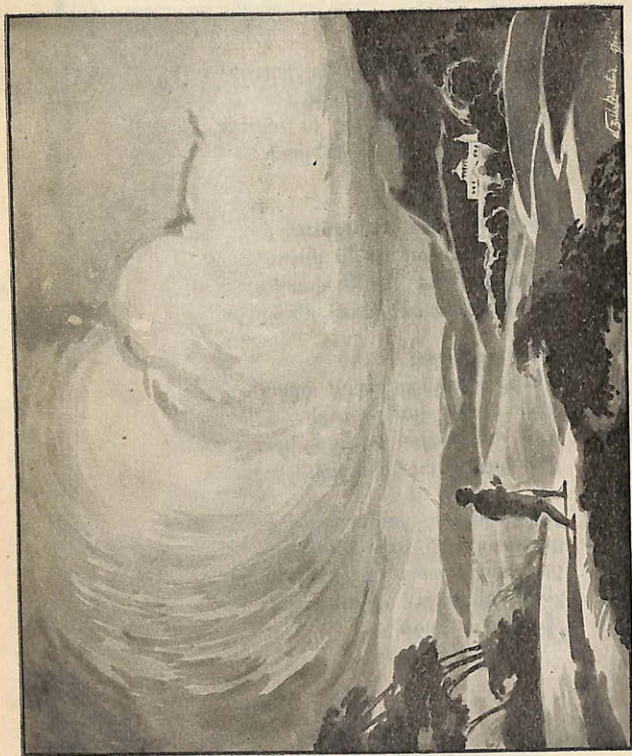


ՆՈՐԻՆ Ա. ՕՇՈՒԹԻՒՆ Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

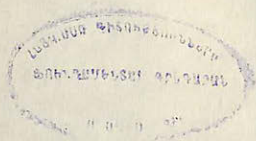
Ներկայ հասորը, գինն է հայ մեակոյթին
եւ հայ գրականութեան հանդէպ անսահման
այն խանդաղատանքին, զոր վաղ պատանութե-
նէն մինչեւ խոր ակեւոյթը, Նորին Ս. Օծութիւն
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Հայրապետը
ունեցած է՝ բանիւ եւ գործով: Խոր հիացու-
մով եւ երախտագիտութեամբ իրեն կ'ընծայենք
իրմով բարեբարուած այս հասորը:

Որդիական խոր յարգանքով

ԵՂԻՎԱՐԴ



... եւ բնական անայնքեւ...



ԱՆՑՈՐԴԸ

Ա

Դարձդ է ինձի
Տըժգոյն, աւեր, անապատէն,
Շէկ խանձարու մեր ուրբութեան,
Ու փուրանն իրենց բոյնէն
Հեռու ինկած ձագուկներուն:

Աւազներէն առին անոնք,
Թոյլ աղուամազ ու բէկ փետուր,
Ափը գետին մեր հայրենի
Դրբին մարմինն իրենց անհայր,
Մուր անումի:

Փոքիկ անցորդ, դուն կը բերես
Օրերն իմ սեւ, ի բայց միամիտ,
Ձերք կոխուած ոսկի կրօն,
Նետուած օտար արեւներուն:

Դարձդ է ինձի,
Բայց չեմ տղեկն ես երբեմնի,
Որ կը բախէր հոգին իր պարզ,
Ամէն մարդու, ամէն իրի,
Ու կը մընար ինքզինքին հաւտ:

Անապատի առազներուն ,
Արցունք , արցունք , ինկան անձայն
Հազար երազ .
Տըրտում , անխօս ,
Կ'որոնէիր բան մ'անծանօթ ,
Գուցէ ինքզինքդ ,
Մինչ հոգւոյդ մէջ կը դողային
Աննուն ձայներ ,
Կայլակ , կայլակ , փրքած բերնէն
Յաւէտ գոցուած մեռելներու :

Դարձդ է ինծի ,
Ու կը նայինք երբ իրարու ,
Ինձ կը թըլի թէ մեր միջեւ ,
Հազար դարեր ու աշխարհներ
Իրենց կախարդ շուքն են փրփրեր :

Անապատի ջրծգոյն ծաղիկ ,
Կը վերցընես մօմը ձեռքիդ ,
Երբ կը նայինք մենք իրարու ,
Դուն շրթներուդ՝
Տըրտում ժրպիտն հայ որբերուն ,
Ես աչքերուս՝ երկու կաթիլ ,
Հոգին անմեռ մեռելներուն :

Ներկան անցեալ այսպէս միայն ,
Ա՛ն կըրնային գալ իրարու :

Բ

Դէմս ես նորէն, ֆաղցր, խաղաղ,
Ինչպէս երբեմն իմ մանկութեան
Արեւ, աղբուր սարիներուն,
Երբ դեռ գառնուկ, մասիդ նախքով
Կ'առնէի ֆայլ:

Դէմս ես նորէն, չըկայ պատկեր,
Ու ցաւին մէջ ազնուացած
Գեղեցկութիւն, որ ինձ բերէ
Արեւն անմար աչւրներուդ,
Վեր չափերէն եւ մասներէն
Մեր աշխարհին:

Դէմս ես նորէն,
Կը մարմնանայ ձայնդ ականջիս,
Իբրեւ նրբաւ մը քրքրում,
Անցեալի սուրբ բոլորազոհ
Պատարագէդ:
Ու կը ֆալէ դեռ հոգիիդ մէջ ապակի,
Մանուկ հոգին հին օրերուն:

Դէմս ես նորէն,
Ոչ մէկ կարօտ միտէ, ձայնէ,
Եւ թելերով փափաքներուն
Այս աշխարհին,

Զի տար ինծի, չի կրնար տալ,
Վայելքն անբաւ,
Քու համբոյրով ու ժրպիտով
Դաստառակուած:
Քեզմէ կուգայ ինչ_որ այսօր
Դեռ կը մընայ իմ մէջ բիւրեղ:

Դէմս ես նորէն,
Աղբիւրներէն աչիւրներուդ
Կամար, կամար, ցաւն անուցած,
Տանար կ'ըլլայ մէջն իմ հոգւոյն,
Ճերմակի տեղ սեւ պատանփով:
Ու մոռցած ծովը ցաւերուն,
Ուրկէ անցանք մենք գիրկ գրկի,
Կը մըրմընջեն օրքներդ կարծես,
Շրքքներդ պատանք ու ապակի,
«Զաւակս դուն շատ ես տառապեալ:

Ոչինչ ունիմ ես ալ հիմա,
Թափուր հիւղակ մըն է հոգիս,
Անցեալն՝ դիակ մը աղջրկայ:
Սիրքս սակայն անվերադարձ
Ճամբուդ վըրայ,
Խոժոռ, հիւանդ ու միայնակ,
Աստղ մը ինչպէս երկնքին մէջ:
Ու ալ չունիմ ես ապագան
Որ մանկութեանս մէջն լիմ կ'երգէր,

Այֆերս բացուած քու քարութեանդ,
Չեն պրդօրիւր ալ արցունքով:

Դուն անկորուս նամբայ սրբի,
Եւ դուն անփակ դուռ դարպասի,
Չոր կը բանամ ամէն անգամ,
Երբ լեռները իմ ցաւերուն
Դիզուին ուսիս, ու զիս մղէն
Ապասանի,
Խորէն ապահով մա՛յր քու ծոցիդ:

Գ

... Ես, բընակիչ ամայֆներու...
 Հեռու գիւղէն իմ հայրենի,
 Ըսես երէկ,
 Ըսես արդէն հազար տարի:

Կ'անցնին աչքէս
 Ոստանները շէն ու փարթամ,
 Ուր ես եղայ, ուր դեռ կ'ապրիմ,
 Յանձնած ինքզինքս, կըսոր, կըսոր,
 Մութ ու պըղտոր
 Անոնց մաշող, անոնց երկար
 Կոհակներուն:

Կըրակ, արիւն, իմ ոսքերուն,
 — Գիւղ հայրենի —
 Փոշին օտար համբաներուն,
 Հոգիս օտար իր Պարսէզէն,
 Առանց մեղքի, բայց անէծքով:

Ու ինչպէս երգ մը սրբազան,
 Որուն բառերը լուսեղէն
 Մըսքին առջեւ կը դողդըղան,
 Պատկերդ ահա, գիւղ հայրենի,
 Բըխող մութէն,
 Զերթ հեռացած հին արեալոյս,

Որ ես դառնալ ուզէր ինծի:

Ինձ կը թըւի,
Թէ ըսպիսակ կամուրջներէն
Յիշատակի,
Կ'անցնիմ նորէն, զրուարթ, թեթել,
Փողոցներէն ու դաշտերէն,
— Գիւղ հայրենի —

Ապրող միակ նեւն եմ գուցէ
Անպատմելի այդ Պարսէզէն,
Իր ցաւին մէջ, ամբողջ այրող,
Ըզենդ մոռնալ չըկրնալուն:

Հոն բարձունքին՝
Յիշատակի իմ լեռներուն,
Եկեղեցին:
Լուռ է չորս դին,
Մեռել ձայնն է ափաղաղին
Ու աղբիւրին,
Եւ մօտակայ ծործորին մէջ
Թեւն է սառեւ մեր հաւքերուն:

Լուռ է չորս դին.
Բայց դաշտերու մըռայլ ոգին,
Ալիք, ալիք,
Կը բանայ իր թելը անհուն
Հորիզոնէ մինչ հորիզոն:

Լեռան ոսփին,
Նրման հովուին
Որուն արեւ են հօսն ամբողջ,
Ես առանձինն,
Գիրք հակսիս արածելու՝,
Շուփերն անբաւ
Իմ յուշերուն:

Մինչ ձիւներու ձայնը խորունկ,
Ինչպէս վառող բոցն արծաթի,
Լեռներու մէջ կը փայլակի:
Ժամանակի աչիւն կախարդ,
Աչքն ապակի,
Գիւղ իմ անուշ, գիւղ իմ երազ,
Արցունք, Արցունք, կ'իյնայ վրադ,
Ու կը սառի:



Դ

Պըզտիկ ջըղայ, ոսբըդ բոպիկ,
Աջբըդ կըսոր մը երկնի,
Հոգիդ լըման արեւ վաղուան
Ու ծիածան,
Եւ կուես նըման քագաւորի:
Ցաւը միակ որ կը բանի
Առանց դուլի եւ դադարի,
— Այրիլ ամէն օր յուշին մէջ
Համբոյրին զոր տուաւ ինծի —
Երբ արեւին կը գոցուէին
Աչւոներն իր:

Կը փալէիր դուն առջեւէս,
Մեր շուքերը պըզտիկ ու մեծ,
Իրարու մօտ, իրարու մէջ:
Հըպարտ էի ու երջանիկ,
Կոխելու չափ աշխարհն ամբողջ:

Բարձունք մըն էր կուրծքդ ինծի,
Ամուր, իրաւ,
Քան բարձունքները խաբուսիկ
Եւ երեւուն,
Տառապանքն ուր բարձրացուց զիս:
Դուն աւելին ես իմ մօտէս,
Որ սովրեցուց ինծի սիրել,

Քեզմով գիտցայ ու դեռ գիտեմ
Ես տառապիլ:

Մանկութիւնն իմ առանց վիճի,
Ինչպէս փառուած սուր մը կախարդ,
Ճակատագրի հանգոյցին դէմ:
Դուն աւտարակ՝ որուն ծայրէն
Հորիզոնները կը բացուին
Ու կը փակուին,
Այգին առաս՝ ուր կը մըտնեն
Անօթիները աշխարհին,
Ու լիացած կը հեռանան:

Դուն իմ գիւղն ես,
Կապոյտ երազ, ջրնջուած փարէս,
Աղբիւրն՝ որմէ մինչեւ երէկ
Դեռ կը վազէր ոսկին առաս:
Իմ լեռը՝ դո՛ւն, համակ կըրակ,
Վըրան պայծառ իմ մանկութեան,
Յետոյ խաւար,
Երբ պառկեցար անապատին,
Քաշելով զիս փըլած կուրծքիդ:

Քերթուած մը չես,
Փըրթած միտքէն իմ պարմանի:
Իմ մէջս ես դուն,
Ինչպէս որ ես երբ կ'անձնանամ,

168

Հաւասարիմ կը մընամ քեզ,
Զի ես եւ դուն, երէկ, այսօր,
Կը մընանք նոյն:

*

Այնքան ես մօտ, այնքան իրաւ,
Որ զիս կ'առնես իմ պատանքէս,
Սեւ ուսայնէն տարիներու,
Ու կըր տանիս
Խառն կամարին ներքեւ սիրոյդ:

Նորէն կ'անցնիմք մենք միասին,
Մեր հողերէն ու ջուրերէն,
Որոնց համար սիրտդ ուսայն
Մեր պապերու երազներուն,
Եւ հունձներուն նետուած հողին
Հայրենական:
Դեռ կը շողայ աչքերուս դէմ
Խոփն արօրին,
Զեռփիդ կացինն՝ երբ գիրկ գրկի
Կ'ոգորէիր կաղնիին հետ,
Ճակտիդ՝ քրտինք, շրթներուդ՝ երգ:

Հոն է քու սիրտ,
Հին ըմպանակ ու նոր բուրվառ,
Ուրկէ կաթիլ, ուրկէ բուրում



Կը քաւալին մինչեւ ինծի,
Եւ զիս կ'ընեն այդ հողերուն,
Այդ ջուրերուն եւ ֆու սիրոյդ,
Ընդունաւանն անփակելի:
Հոն է ֆու սիրս,
Հողին պէս հեզ, հողին պէս դաւն
Մեր հերկերուն.
Ծոցին պէս պարզ, ծոցին պէս կոյս
Մեր լիներուն.
Ինչպէս բաժակն երկնակնիք
Ծաղիկներուն,
Ու ոսկեգարդ ինչպէս օրրան
Մանկիկներուն:

* *

Ու գիշերներն թոնիրին շուրջ,
Տըրփին սակ խեղն նըրագին,
Մութը կ'ըլլար կըսոր կըսոր.
Կը բանայիր դըռները դուն
Երկիններուն,
Վար բերելու աստի թելով
Հըրեղէն ձին, ասպետ բոց,
Ու դըրկելու գանոնք անդին
Մեզի ծանօթ աշխարհներէն,
Խորսակելու պալատներու
Դըռներն ոսկի ու ադամանդ,

Եւ բերելու հոն ֆրնացող
Աղջիկը լոյս,
Ուրիշ բըխէր շաւանն ընտիր
Եւ անըսպառ
Մեր փաջֆերուն:

Իմ մէջս ես դուն
Ամէն վայրկեան.
Ու կը գընես մահը պայծառ
Մէջն իմ հոգւոյն,
Պատգամ անմեռ, աւազադիր
Գերեզմանէդ,
Ինձ կըրելու գերեզմանն իմ,
Երկրէ երկիր,
Համբաներէն հակասագրին,
Երբեմն աւազ,
Երբեմն յուռթի հողը կարմիր,
Շարունակող քու ծիլդ հըզօր,
Վեր հողերէն, աւազներէն,
Վըրան գըրֆին ժամանակին:



Ե

Ես գիրկ գրկի ըստուերիս հետ,
Ճամբաներուն՝

Որոնց վրայ դարն է փալեր
Դարի ետել :

Որոնց վրայ դեռ չեն պաղեր
Թիւղն ու սրտի պղղինձներուն ,
Ու մեղաւոր արձաներու՝

Հէֆեաթին մէջ այնքան մեծցած ,
Իմաստնացած :

Որոնց վրայ օր մը սրտում
Շուֆն եղաւ ճէկ պարմանիին ,
Երկինքներէն վար ընծայուած ,
Այլոց ցաւին ու երազին :

Ու կ'արթըննան ոտներուս քակ
Հազար սրտի ու յիշատակ ,
Որոնք դարեր՝

Արդար բըխումն եղան մարդոց
Խեղճ հոգիին ,

Ու կանչեցին իրենց ցաւին ,
Ըստփանքին ,

Ինչ որ դարեր մարդն է փրկւոյն :

Կ'անցնին աչքէս ,
Կարաւանները խաչակիր
Ուխտով կարմիր :

Եւ հեւացող բազմութիւններ,
Որ երկնքին կը պրկեն դեռ
Աղեղն իրենց հոգիներուն:

Դաճե՛ր, լեռներ ու հովիտներ,
Այդ անունին քիչ արժանի,
Երկու մաս հասս
Հողովը խեղճ իրենց ուսին.
Իբրեւ կանաչ՝
Ասեղնազարդ երիզներ ճիղն:

Տուներ՝ բոռոս ու պարիսպներ՝
Կորստամակ,
Անասպընջող, հալածական,
Քըղամիթին տակ անէծքին:
Բլուրներու շարքն է ահա,
Քարացած շուք փաղափն շուրջ:

Մօտն ու հեռուն,
Ծոցն այս անոն, անկեպարան—
Կարկառներուն,
Կը բարձրանան հարիւրաւոր
Վանք ու մատուռ,
Մէկ մէկ դամբանքն ու տաղաւար
Ոսկորներու:
Որոնց փառէն ու նրկաւէն
Արձանագիր, դեռ կը շարժին

Դիմաստներն՝ լուռ ու քախժոս :

Մինչ գրմբէքներ սանարներու ,
Կըլոր կամ սուր ,
Կը ծանրանան զերք սաղաւարս
Գըլխուն վերել այլես մեռած
Աստուածներու :
Անցեալն ամբողջ պարտուած , հիւանդ ,
Մըսեր է քուն ,
Թելին ներքել ժամանակին :

*

Պըզտի՛կ անցորդ ,
Հորիզոնին չըբռնկած դեռ ծիրն ոսկի ,
Տուր քելդ ինծի ,
Ու սար զիս հոն , ուր մեր սիրտեր
Ուրիշներու շունչին մօտիկ ,
Օր մ'ըզգացին
Այն՝ ինչ որ ալ չունի աշխարհ
Մեզի տալու :

Լուսնակն ինչպէս կը դողդըղայ
Աղբիւրներու կապոյտ սրտին ,
Աչքերու դէմ կ'իյնայ այդպէս
Կամար , կամար ,
Իմ մանկութեան վանքը աղուոր ,

Բուսած ծոցին անսառներու,
Ձերմ ու բարի,
Բըխած ակէն մեր ջուրերուն,
Քընֆուռ, նազուկ ու պարմանի:

Ո՞վ է դըրեր այդ բարձունքին,
Սկիհն աղուոր խաղաղութեան,
Կառոյցն այդ սուրբ,
Որ զարնան մէջ,
Երբ ամպերէն կալանաւոր
Աւետն աղջիկ,
Աւ կը մեղմէր ներմակ սարսափը
Ձիւներուն.

Ու կը բանար աչքն ու ակունք
Խոտին, ծաղկին մեր լեռներուն,
Ու նըպոտին տակ իր կանաչ
Կը շարժէին գետն ու նախանչ,
Քօղն առած վեր, հարս մ'ինչպէս նոր,
Կը բարձրանար վանքը պարիկ,
Կուրծքին առած երեք գըմբէք
Երեք ըսինք:

Հեռուն լեռներ, ջերմ, հեթանոս,
Շալկած երկինք, սարսուռ, երազ,
Կը մըսածեն ոյծին անհուն,
Որ վեր առաւ կամար, կամար,
Քարերն այդ սուրբ,
Երկնքին մէջ իբրեւ աղօթ:

Այն օրերուն, ես դեռ մանուկ,
 Երբ իրիկուան արեւն անուշ
 Բարձունքներու շրթունքներուն
 Կը թափէր փարջն իր գինիին,
 Ու երբ կոչնակը մասնուին,
 Սըլաֆ սըլաֆ լեռան սըրժին
 Կը սրտփէր զարկն իր արծաթ.
 Ընկողմանած,
 Վանքի մօտիկ ջերմուկին փոլ,
 Որ ինչպէս աչք մը մանուկի,
 Մանեակ, մանեակ,
 Կը բըխէր լոյս.
 Դանդաղօրէն կը բանայի
 Երազանքի փողն ըսպիսակ,
 Ուրկէ կ'անցնէր հըրեղէն ձին,
 Վըրան պարմանը գեղեցիկ,
 Եւ տեղալու տեղասարափ
 Ոսկին, գոհար ու ադամանդ,
 Ինչպէս կ'ըսէ հեքեաթը հին:

Կ'արթըննային անտառ ու լեռ
 Ոտերուս տակ,
 Ու կը պօռար պըրունգ ձայնով
 Գետն իր սարսափ,
 Ալիք ալիք կը կասկէր ծովը դաւեսերուն,
 Երբ կ'երթայի ես բերելու,

Ան որ երբեք անուն չունի
Մարդոց սրտին,
Ու սրտին մէջ պարմաններուն:

Երբ ալ սենար առուակին մէջ,
Լոյսը օրուան,
Ես կուգայի աշխարհներէն
Հեռու, մօտիկ:
Բակը վանքին, կը հոծանար
Ալիք, ալիք,
Չայնովը հեզ, շունչով բարի
Ոչխարներուն:

Շուներն հանդաւրս կըրակին դէմ
Կը բոցէին,
Աղամանդը իրենց աչիւն:

Մութն ուտերուն,
Վեր կը նետուէր երկրնքին մէջ,
Վանքը կախարդ,
Ինչպէս ըղձանքն Հայոց երկրին,
Հայ սիրտերուն,
Հագած իբրեւ զէն ու ասպար,
Լոյսն ու կապոյտ,
Ընդդէմ բոլոր չարիքներուն,
Երեսկի աներեսոյթ,
Հայոց երկրին:

Ու հոն էր ան
Մինչեւ երէկ,
Քար քար հանուած
Մեր աշխարհի
Ամուր սիրէն,
Պոս պոս քաղուած
Կամար կապած ու վեր նետուած
Սիւնն հրքելէն,
Զարկը անհուն մեր հոգիին:

Մինչեւ երէկ,
Զոյլ պահպանակ,
«Թուր կայծակ»ի եւ ամուրքեան
Շրճել վահան,
Բոլոր անոնց,
Որոնց չեղաւ կեանքը արդար,
Մահէն ասդին, մահէն անդին.
Որոնց աչքին չփայլեցաւ
Յոյսի գոցին:

Ու հոն էր ան,
Երկնի վրայ ձեռուած հրաւճ,
Կապոյտ, կարմիր սեւ քաւերով
Եռահիւսակ,
Կաթողիկէն մեր հին վանքին,
Զահր անմար մեր հաւաստին,
Ըղձանքն անհուն Հայոց երկրին:

Ու հոն էր ան,
Զանգն ու կոչնակ օրը եօթ հեղ,
Կ'երգէին փառքը անսահման
Հայ ասըծոյն:
Ամէն առօր առեւին հետ,
Աստուած կ'իջներ իր արքունէն,
Ու կը նետէր ափովն իր սուրբ,
Սերմն իր կարմիր հայ սիրտերուն,
Ու կը բաշխուէր լոյսի թելով,
Հրաւեր սուրբ,
Եւ երկինքը փրբուր փրբուր
Կ'իջներ անոնց հոգիներուն:

Ծեր ու զրկայ,
Հարսներն անուռ, մայրեր ժրպիտ,
Հայոց երկրին,
Կը բանային նուրբ ու մըքին
Շաւիղները իրենց հոգւոյն,
Անհուն լոյսին:

* *

Հոն են անոնք,
Գիւղականներէն հեռու, մօտիկ,
Ծեր ու մանուկ, կին ու աղջիկ:
Հասակ հասակ եւ գոյն առ գոյն
Եկած ուխտի.

Յաւին ծիծաղն խնոնց դէմքին,
Խորն աչքերուն՝
Կ'ապրի սակայն յոյսին փրշուր:
Եկած ուխտի,
Պաղասանքի,
Երամ, երամ, եւ գոյն առ գոյն,
Բըխած սրտէն մեր լեռներուն,
Խոնարհ ու հեզ,
Խաղաղութիւնն մեր հիւղերուն,
Բայց նառագայք ու թարմութիւն
Մեր արեւին ու ջուրերուն:

Հոն եմ անոնք,
Վանքի բակին,
Ծառերու լայն, փաղըր շուքին,
Եկած ուխտի,
Պասարազի,
Ոլորելու նարոսն իրենց
Սրիւններուն եւ երազին,
Մեր լեռներուն եւ արեւի
Մեծ խորհուրդին,
Ու սրտփին որ դարէ դար,
Վեր է բըռներ կաթողիկէն
Մեր հոգիին:

Եկած ուխտի,
Պաղասանքի,

Ոսում բռնիկ, սիրում խոնարհ
Ու ծընրադիր :
Ծերունիներ՝ որոնց սրբին
Ինկեր է պաղ,
Ուսերուն ձիւն,
Բայց կը մընայ յոյսը անմար,
Զոր բաժակին իրենց հոգւոյն :

Պարմանիներ,
Օրերով ծով,
Օղակ, օղակ, տեսիլներու
Շրջափան կարմիր
Նետած իրենց հասակներուն .
Կ'ուզեն, կ'ուզեն,
Բոցը կեանքին,
Բաժինն արդար բարիքներէն
Այս աշխարհին .
Ու փաղցրութիւնն ծաղիկ, ծաղիկ,
Իրենց սրբին ու արիւնին,
Անտառին մէջ սաղարթախի,
Զինն հըրեղէն
Իրենց անհուն երազներուն,
Տես կը կրժէ շրջափաններն իր :

Պատարագ է,
Վառող խորհուրդ,
Սիրերուն մէջը բոլորին .

Միջոցին մէջ եւ աչեւուն
Զեռք մ'անծանօթ
Կը գրծէ խաղը ըսպիսակ,
Ըղձանքներու հազար, հազար,
Ռոնք աշօտ դեղնած ծաղիկ,
Մեռած փոշի,
Այն օրերուն արիւն, կըրակ,
Ժողովուրդի մեր հոգիին:

Այն օրերուն՝
Բեկուած, սքսում հոգիներուն
Մէջէն Ասուած,
Կը բեկբեկէր,
Ինչպէս վառուած կարմիր նըրագ,
Զանգակն ինչպէս արծաթահունչ:

Սեղանին դէմ Ասուածամօր,
Աղջիկ մ'անուռ,
Զեռքին երկու մոմեր սասափ,
Պասմող սըլացքն իր հասակին,
Պասմող կըսկիծն իր հոգիին,
Օր մը կեցած իր աչեւուն
Իբրեւ երագ,
Ռուն շուքին ան կը կախէ
Այժմ իր հոգին:

Պասարագ է,

Վառող երազ,
Կին մը անդին կը կամրջէ
Գետը խունկին,
Պաղասանովն իր արցունքին:
Ու կը բացուին,
Իր աչքերուն, իր հոգիին,
Քարերը մութ, դուռները փակ,
Լարին վրայ իր շրթներուն
Ուլունգ ուլունգ,
Կը տղանցէ
Վարդարանը իր մեղներուն:

Պասկերին դէմ գերիներու ազատիչին՝
Սուրբ Սարգիսին,
Ծեր մը անա կը մորմոքի,
Իջած ծունկի,
Որ մեղրանայ սիրսն անօրէն
Բըռնաւորին,
Վըրան գերի իր մէկ հասիկ
Հարազատին,
Վըրան բոլոր գերի, պանդուխտ,
Զաւկըներուն հայ աշխարհին:

Ու տակաւին
Շուրթեր խամրած, աչքեր անլոյս,
Կը յառէին
Ծաղիկ, ծաղիկ, հանդարտ վառող

Աչըներուն,
Անոնց լոյսին, անոնց շուփին,
Ահա կեցած,
Հայ աշխարհի հրգօրներուն,
Մեր սուրբերուն:

Վանքի բակին,
Մեծ սօսիի կախարդ շուփին,
Երեք վարպետ,
Ուրախ ուրախ,
Տես կը մօտենն երկու երինջ,
Գառ ու ոչխար,
Բոլոր անձին, բոլոր ներմակ:
Ու դրպիրներ որ կ'օրհներգեն,
Առասուփիւնը հօտերուն,
Մեղր ու ցորենն ամբարներուն,
Եւ օրհնութիւնն
Վըրան մարդոց որդիներուն:
Օրհնեալ, գովեալ օրը այս մեծ,
Օրը այս սուրբ.
Ընդունական ըլլան բարի
Ուխտերն ամէն,
Ընծաներն ալ բըխած սրտէն
Մեծ ու պըզտիկ ձեր բոլորին:
Յիշատակը արդարներուն
Օրհնութիւնով ըլլայ ընդ միշտ:

Սըրինգներու, թըմբուկներու
 Ալիֆին մէջ, ալիֆին հետ,
 Կը դառնան պար,
 Երիտասարդ, կին ու աղջիկ
 Յուսապասար ու թըրթըռուն:
 Կը բարձրանայ ու կը բացուի
 Մետաքս մետաքս, կամար կամար,
 Ճօնք երգին,
 Ինչպէս սըրուին մեր աշխարհի
 Կանաչ սըրսին,
 Օրօրն ինչպէս մեր դաշտերուն,
 Պըտոյսքը խօլ մեր ջուրերուն:
 Կը տարածուի կը հոծանայ
 Երգն անընդհատ շող շող, գոյն գոյն,
 Ըսեղներուն վըրայ անհուն
 Ու թըրթըռուն հայ սիրտերուն:

Աղբիւրին փոլ,
 Ուր մեծ սօսին,
 Ձուրէն անուշ, ջուրէն հեփաթ
 Ունի յուշեր,
 Երկու պարման ձող ի ձեռին,
 Ուրկէ ըլլար մահը կախուած,
 Ձիղ ջիղ հիւսուած հաստ պարանէն,
 Ինչպէս համբան իրենց արտին,
 Համակ խըռովք, համակ սարսուռ,
 Կուգան կ'երթան,

Ներքեւն իրենց մինչ կը բացուի
Կալը հրսկայ սնուորներուն :

Աւելի վար,
Կուրծին վրայ լայն արօշին,
Մեր պատմութեան սէգ այրուածին,
Որ կը վազէ նրանելու,
Աշխարհն հեռու
Մեր հէփաթին :

Հոգեւօն է,
Ուխտ, պատարագ,
Պար ու նուագ.
Ու հոգիներ մեր լեռներուն,
Թախծոս, զրարք,
Բըռնած մոմեր, հիւղեր կանաչ,
Պայծառ, հանդարտ,
Կ'երգեն երգը ժողովուրդիս,
Պոկած շուրթէն աստուածներու,
Լարին վրայ աղբիւրներու,
Դաւթին մարմանդ,
Ու սասափին վրայ մաքուր
Մեր լեռներուն,
Զոր քսկսան հազար ամէ
Մինչ հազար ամ,
Եւ կ'ոլորեն նորէն այսօր
Երգն քսեղծման,

Առէջ առէջ, քեզան քեզան,
Պասկերը սուրբ մեր արուեսին,
Պարզ ու շքեղ,
Կերպարանքը հայ հոգիին:

Անոնց ետին,
Զանգակներու անձրեւին մէջ,
Դրած անսես թագն Ասուծոյ,
Վանքը կախարդ,
Տես կը բախէ
Գաւազանովն աղամանդէ,
Երկինքներու կապոյտ դրան,
Աղբրսելու՝
Խաղաղութիւնն ու բարութիւն
Վըրան համայն Հայոց երկրին,
Վըրան հողին ու ծաղիկին,
Վըրան արեան հեղեղներուն,
Մութ սիրտերուն,
Մարդոց բոլոր որդիներուն:

* * *

Գարուն է ու տուն,
Ճերմակ իղձերու, կարմիր ուխտերու
Հանդէսը անհուն:
Բընութիւնն ամբողջ՝
Կանաչ է ու բոց:

Ծառերու վրայ, ներմակ ու կապոյս
Աստղիկներ հազար,
Եւ երկինքին մէջ կարծես հեւացող,
Կանքեղներ են կախ:
Ու մարգարիտներ, յակինթ, մարեմխոս,
Բըլուրներէն վեր արդէն մագցեր՝
Գարնան հակասին
Պըսակ են հիւսեր:
Առուակներուն մէջ, արեւին հըզօր,
Ոսայնէն անհուն,
Ինկոյլ փըշըրուող
Հազար աղամանդ:

Գարուն է ու տօն,
Առուակի ափին, ինչպէս նորահարս,
Ահա նշենին.
Ու ֆովիկն անոր, քաւիւ աչքերով
Աղջընակն աղուոր,
Ծըմբադիր հողին,
Լալով ծիծաղով,
Իր երազներու պայծառ պատկերին՝
Աղօթքներ ունի իր սիրքը զեղուն,
Իր սիրքը ծածուկ:

Կը բանան ոսկի փղն իրենց սիրոյն,
Պարմաններն երկու,
Եւ գարնան քասով,

Վանքի պաշին Բով,
Կը խըմեն սարսուռ,
Կը խըմեն կըրակ,
Վառ լինելութեան
Իրենց խորհուրդին:

Մինչ ծառին վըրայ,
Տես կ'երգեն ահա,
Թըռչուններ խումբ խումբ,
Պասարազն անհուն,
Կանաչ դաշտերուն,
Հոսուն ջուրերուն:
Եւ արեն ահա
Փըրած իր բաժակ,
Կոնակ առ կոնակ,
Կարմիր ու ներմակ,
Կախարդիչ գարնան
Լօղիկին վըրայ:

Իրիկնամուտ է,
Մորթած են գառներ,
Յանգած պասարազ,
Կարմիր քեւերով արեն է վազող
Գետակէն անդին
Իր գերեզմանին:
Վանքը առանձինն՝
Պասառին վըրայ երկնակամարին,

Քարէ հրածեօս եւ յոյսի սանաւ՝
Աւաղոյսներուն :
Զի երկիրը մեր , անհուն օրօրոց
Գերեզման անհուն
Իր զաւկներուն ,
Որոնք պիտի գան
Ու պիտի երթան ,
Բայց պիտի գրքնեն միշտ մէկը երգող
Հեռու , մոռցրած
Մենասաններու փերթուածը անմեռ :

Դուն վանքն իմ երկրի ,
Խօսքն իմ քեզի նոր ,
Մեռած վանքերու այս սրխուր երկրէն .
Դուն վանքն իմ գիւղին ,
Զես կըրնար մեռնիլ
Որքան ասեմ որ ,
Սուրբ փութաներէն մեր հոգիներուն ,
Տարափը ինչպէս հուր անձրեւներու ,
Կը հոսի ընդմիշտ Խօսքը Աստուծոյ :

Զես կըրնար մեռնիլ ,
Պատկերին պէս թարմ ու յաւերժական
Մեծ Արարասին .
Դուն լեռն ես անհուն ,
Մեզի պահպանակ , Արարասը սուրբ ,
Գըմբէթ առ զըմբէթ հայ հոգիներուն :

Զ

ՀԱՅՐԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ

Ամայքն է շէկ, փոշի, աւազ,
Աչըներուս,
Ըսես դարերն են աղացուեր
Դարձեր մոխիր,
Շիներ կաշին բըլուրներու,
Զըլացուեցաւ որոնց ընդմիշտ,
Համբոյրն ծաղկին, դողը խոտին,
Որոնց ըլլար յաւերժ մեծուած
Աչքն աղբիւրին:

Դուն աղբերակն իմ հայրենի,
Ինչպէ՞ս կուգաս
Թեւին վըրայ հին հէքեաքին,
Զիս գրսնելու ամայքներուն
Այս անհոգի,
Ինծի տալու կաթիլը սուրբ
Ադամանդիդ:

Դեռ հոն ես դուն,
Արծաթ կոկորդը մեր լեռան,
Շունչն անըսպառ գեղակայլակ
Մեր դաշերուն:

Դեռ հոն ես դուն,

Խորն հանգոյցին համբաներու ,
Գիւղին , հօտին , մրշակներու ,
Թերեւս մինակ ,
Մեր աշխարհի արեւին սակ
Մանեակ , մանեակ ,
Կը տղանցես քու ակեակներդ ,
Կամ կը վազես արօտն ի վար ,
Փայլակելով ծիւ ու ծաղիկ ,
Հայլիներուն մէջ քու կախարդ :

Իմ հայրենի քաղցր աղբերակ ,
Խիղճն իմ գիւղին ,
Կ'երկննային կոհակ , կոհակ ,
Բազուկներ զոյգ քու ջուրերուդ ,
Լեռնէն իջնող հօտին ծարաւ ,
Եւ հարսերուն՝
Պատկերն որոնց հեքեաթ մ'ինչպէս
Տես կը ցոլան ջուրերուդ մէջ ,
Երբ կը լեցնեն փարջերն իրենց ,
Կարկաչն որոնց
Ծարաւ մ'է նոր :

Սափորն ուսած կը հեռանան
Հարսերն աղուոր ,
Բայց կը մընար
Պատկերն իրենց շրջաւ , շրջաւ ,
Տեսիլք մ'ինչպէս հին օրերու

Զուրիդ վրան:

Երբ երկարէր բարսինքնու
Շուքն անսահման,
Հովիւ սրղան,
Սրինգ սրինգ կ'ոլորակէր
Բոցն իր սրսին.
Մինչ արեւը հորիզոնին,
Ինչպէս մաշած ոսկեղրամ
Լեռնէն անդին կ'իյնար քառալ:

Ու հեռաւոր ձորերուն մէջ,
Եղնիկները սիրահարուած,
Զուրիդ մէջէն կը խրմէին
Մեղրը ձայնին,
Որ կը բացուի ընդերքներէն
Այս աշխարհին,
Փրփրուելու խորն արգանդին
Երկինքներուն:

Իմ հայրենի քաղաք աղբերակ,
Կը յիշես դուն,
Խաղէն յոգնած երբ կուգայի
Քու ջուրերուդ,
Հուրքն անցնելու իմ այսերուն,
Վազէն առած բոցը մասաղ
Արիւններուն:

Եւ աչք աչքի կը մընայինք
Մենք իրարու :
Սիրէդ՝ խուրձ, խուրձ,
Բըխէր շուշան,
Բըխէր բենեզն եօթնարփենի,
Երիզ, երիզ, պատշոյզ, պատշոյզ,
Եւ ծով առ ծով,
Ծոցդ ընելով արեւներու
Վառ առագաստ :

Իմ հայրենի քաղցր աղբերակ,
Տո՛ւր ինձի ետ
Պատկերը քարմ իմ մանկութեան,
Որ օր մ'իմկաւ
Ծոցդ աղամանդ :



Է

Աչքերը կապ, բերանը կուղպ,
 Բորոտ, նիհար,
 Է՛ն է կամին,
 Շրջանին մէջն իր անվախճան,
 Կոխկըռտելու հասկերը ճիղն,
 Հասակն որոնց թիզ մը հագի:

Քար է չորս դին,
 Երակներէն այս հողերուն
 Անիծապարտ,
 Այնքան վրժիտ թելն է կեանքին:
 Զուր, շուք, մարմանդ,
 Դեռ կը մընան,
 Անհաս երազն այս հողերուն:

Անցո՛րդ, ինկիր դուն իմ առաջ,
 Ու տար գիտ հոն,
 Ուր սայլերու նըռնչին մէջ,
 Դաւա՛սի նամբուն՝
 Տես թեղ առ թեղ կը բարձրանան
 Բերդերն ոսկի ցորեններուն,
 Փառքը հողին իմ հայրենի:

Եւ արտերու ոսկին անհուն,
 Կը կայծկըլտայ, կը հրդեհուի,

Կուրծփին ներքե կամնասալին ,
Յօրինելու սարերն արձակ ,
Սասափ , խարսեաւ ու մարգարիս
Հասիկներու :

Դէզի շուփին ,
Արեւին տակ միջօրէի ,
Եզներն անա որ կը լորձնեն
Երբուծն իրենց ,
Աչներով փաղցր ու նրաղուն :

Հօտաղն անդին ,
Կը նիրհէ խոնջ ,
Խուրձն ըրած բարձ :
Կամն ընկղմեր՝ հունձփ ծովուն :

Աւխասանքը առեր է կանգ ,
Կը ծանրանայ թելն ալ հովին
Միջոցն ի վար ,
Հեղեղին դէմ ցորեններու :

Իրիկնադէմ ,
Ու կ'արձակուին թելերն անուշ
Մեր հովերուն :
Կը նըռնչեն նորէն սալեր
Դաւաթի նամբուն ,
Եւ կալին մէջ

Երիսասարդ, հարս ու աղջիկ,
Իրարու հետ, իրարու դէմ
Ժիր կ'աշխատին:

Ահա տասնեակ յաղթ բազուկներ,
Կալը կ'երնեն,
Ու կը թըռի արեւին տակ
Գետակն ոսկի մըղեղներուն,
Կոհակ, կոհակ,
Պառկեր կալին՝ ցորենն յտակ:

Մինչ մարագի պատերն ի վար,
Բեհեզ, բեհեզ,
Կ'իջնէ մըղեղն, յարգարելու
Նոր առագաստ լուսինն համար:

Անդին, հարսներն ու աղջիկներ,
Տես կը մաղեն գոհար, գոհար,
Քրտինքն արդար.
Արեւին տակ կը հըրդեհուի
Ոսկի շարոցն իրենց կուրծքին:

Քովիկն անոնց՝ ծերունիներ,
Պարկերու մէջ զետեղելէն
Բարիքն անհուն մեր հողերուն,
Ոսկի խոստումն հիւղակներուն,
Խաղաղութիւնն ողջ սիրտերուն,

Գինովութիւն ու բարութիւն
Հողէն յառնող, հողին քափող
Հասակներուն :

*

Այսպէս՝ անցո՛րդ, երկիրն էր մեր .
Իբրեւ անձրեւ ու իբրեւ ցօղ,
Կ'իջնէր բարիքն հոն երկնէն,
Վըրան հերկին ու ծաղիկին,
Վըրան ժայռին ու պարտէզին,
Ընելու զայն արգանդ անմահ,
Ուրկէ հոսէր
Կեանքը կանաչ, կեանքը խաւրսեաւ,
Կեանքն ադամանդ
Ժողովուրդին մեր լեռներուն :

Այսպէս՝ անցո՛րդ, երկիրը մեր,
Կալը սեղանն էր Աստուծոյ,
Բացուած այսպէս բոլոր մարդոց
Հեռու մօտիկ,
Դարպասն ինչպէս մեր ժամերուն,
Ազամորդւոյն, երկնի հաւիքն,
Հարազատին, քրեւամիին :

Ու ծերունին,
Շահապէսը, տունին, կալին,

Տես կը բաշխէ գրուան, գրուան,
Բարիքներու ոսկի ծովէն:

Շարանն ահա,
Անո՛ք, անսուն եւ անժառանգ
Որբուկներուն,
Եկած բաժինն իրենց առնել,
Օրհնութենէն մեր դաւժեցուն,
Սիրէն ամբաւ
Նահապետին:

Բաժինն ահա փահանային՝
Սուրբ նըշխարին
Եկեղեցոյ,
Որ դարէ դար,
Իբրեւ արիւն, իբրեւ արցունք,
Իբրեւ քրտինք,
Ընծայուեւ է հայ Աստուծոյն,
Կենագործող, այրող, մաքրող,
Ինչպէս սիրեւ՝
Այնպէս եւ հողը հայրենի:

* *

Բորո՛ս, նիհար,
Է՛ն է կամին,
Շրջանին մէջն իր անվախճան,

Կոխկըռսելու հասկերը նիղն ,
Հասակն որոնց թիզ մը հագիւ :

Տար զիս անցորդ հեռու , հեռու
Այս ամենէն ,
Դարձուր ինծի կալն իմ գիւղին ,
Յորենն ոսկի ,
Հաւասքն արծաթ իմ պապերուն ,
Բարւոյն , սերմին միշտ հեշտ ալիս
Սիրքը թաղուած իմ պապերուն :

Բեր , ինծի բէր ,
Անցորդ անցնող ,
Գերեզմանը իմ հայրերուն :

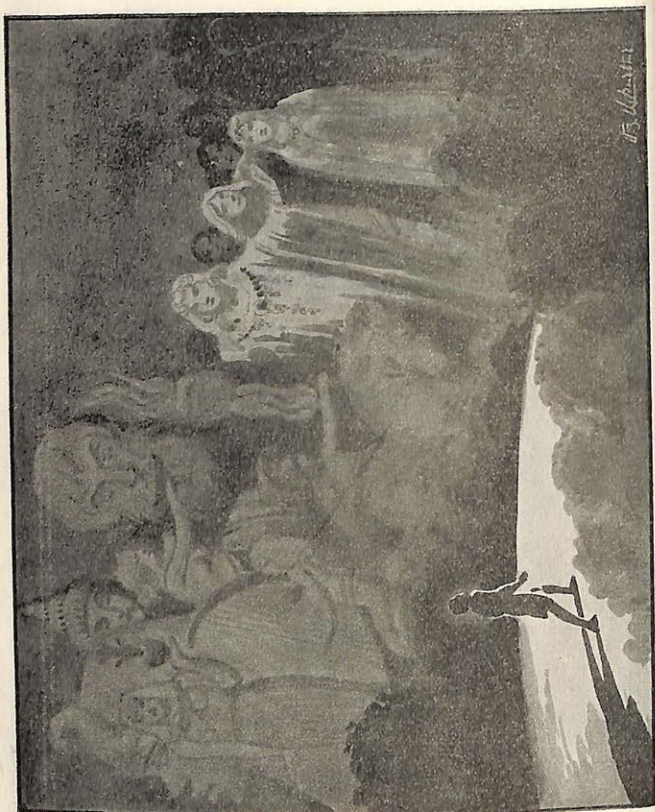


ԴԱՐՁԸ

«ԵՍ ՆՆՋԵՄ ԵՒ ՍԻՐՏ ԻՄ
ԱՐԹՈՒՆ ԿԱՅ»:

ՍՈՂՈՄՈՆ

Երևան, 1924 թ. 1. Գրք. 1. Գրք. 1. Գրք. 1.



Իգուր երբեմն է նայիլ,
Լոյսերէն վերջ՝ շուքեալ:

1

Ա

Եկաւ սրբում, բայց խաղաղ,
 — Զըխօսեցանք իրարու,
 Եկաւ սրբում ու խաղաղ,
 Բայց դող կար մեր շրթներուն:

Որքան եղանք միասին,
 — Յիշել, յիշել է դրժուար —
 Անհուն ցաւն է վայրկեանին,
 Սըրժի տունէն երբ ծընի:

Արցունք կար մեր աչքերուն,
 — Կը վախճայինք իրարմէ —
 Արցունք սառած՝ բայց անհուն,
 Վըրան կըրակ սըրժերու:

Բ

Եկաւ սրբում ու խաղաղ,
 Զընայեցանք իրարու,
 Իզուր երբեմն է նայիլ
 Լոյսերէն վերջ՝ շուրճերու:

Թերեւս փրնստենք օր մ'իզուր,
Թէ դէմ դէմի մենք ինչո՞ւ
Գալէ առաջ այսպէս լուռ,
Փրցեցինք սիրսն իրարու :

.

Կոսրած թեւն էր մրշուցին,
Ականջիս՝ դեռ կ'երկարէր
Ձայնը գոցուող դրոնակին.
Մինակ էի, մեկնած էր :

2

Ա

Մինակ էի, մինակ կ'ըլլան
 ձամբուն վրայ հրպարսութան,
 Հոգիս հարուս, հոգիս դաժան,
 Բոլորին դէմ բոլորէն կուտ:

Մինակ էի երբ դուն եկար.
 Աղուոր էիր, աղուոր կ'ըլլան
 Այդ օրերու ճամբուն վրայ,
 Հոգիս հարուս հոգիս դաժան:

Ինկաւ ձեռքէս բաժակ մ'ինչպէս,
 Հրպարսութիւնն իմ ոսկերուդ,
 Իյնալ բաժինն է ամէնուս
 ձամբուն վրայ գեղեցկութան:

Բ

Ձրհասկցար, չէիր կըրնար,
 Լոյսերուն մէջն այդ օրերուն
 Թէ ինչո՞ւ մենք կ'անցնինք սրտում,
 ձամբաներէն գեղեցկութան:

Աղուոր էիր, աղուոր կ'ըլլան,
Ճամբուն վրայ այդ օրերուն,
Գեղեցկութիւն է ցաւ խորունկ,
Մեղէն առաջ, մեղի նամբուն:

Եւ աչք աչքի, փրօւցիւնք մենք,
Մեղիւք մեր, մեղքն ըլլալու
Հըպարս, աղուոր, նամբուն վրայ
Այդ օրերու ողբերգութեան:

Գ

Դուն կուլայիր, կուլան երբեմն,
Մեղէն առաջ ու մեղէն վերջ,
Ես կուլայի, մեղիւքէն վեր,
Լացն անկարող անմեղութեան:

Զի արեւներ մերթ կը զրուի
Մեզ ունենալ, արցունքէն վերջ,
Կեանքի անհուն դաշինք վրայ
Խորութեան մէջ մեր սիրտերուն:

Մինակ չէի, չէիր մինակ,
Մեր առջեւէն կը փախէին
Զուրերք մեր տարիներուն՝
Ալիք, ալիք, գիրար գրեկած:

3

Ա

Զարկին սրբիս . — փակ էր ամուր,
Անբնակիչ տաղաւար .
Զարկին սրբիս . — անցեալն էր որ
Գեղեզմանէն ետ կուգար :

Կը լըսէի , չէի լըսեր ,
Զարկն էր ձեռքին այդ անոնուն .
— Ասծոյ սիրոյն ետ դարձիր , ետ ,
Երբեք գալու չէիր դուն» :

— Արեւն իջեր է ոսկերուս ,
Յուրս է գիշերն այս անծայր ,
Քանի՛ տարի ուղեկորոյս ,
Հին տեղս ինծի ետ չե՞ս տար» :

Բ

Զարկն է նորէն կէս գիշերին ,
Ամուր փականքն էր դրան .
— Պահը յիշէ , սեմիդ առջին ,
Զըբացուեցաւ ինծի ան — :

— Բա՛ց սիրական, ցուրս է, գիւե՛ր,
Թեւը կոտրած բըռչունին,
Աչքես լոյսին չըզոցուած դեռ,
Ծոց մը տափուկ ինծի տուր»:

Կուրծքին ներքեւ բայց մառդերուն,
Քար է դրուած տեղ սրտի.
— Բացուող դագաղ լքե՞ր ես դուն,
Զի ես մեռել մ'եմ ինծի»:

Գ

— Բա՛ց սիրելիս, բաց ինծի,
Մինակ մեռնիլն է փախուս,
Բաց որ մեռնինք միասին,
Այսպէս քեր էինք ուխտ»:

Կը լքէի, չէի լքեւ,
Զայնն հոգիիս կ'ըլլար ցաւ.
— Ասծոյ սիրոյն ե՛ս դարձիր, ե՛ս,
Գալու չէիր դուն բընաւ»:

Զարկը դրան կը նըլաղէր
Դիւերուան մէջն այդ անծայր,
Դագաղն ուսին՝ անցեալս էր որ,
Ես գերեզման կը դառնար:

4

Հացը՝ զոր մենք միասին,
Մենք միասին բաժնեցինք,
Ուրիշ համ էր ու բարիք:

Երգը՝ զոր մենք միասին,
Մենք միասին լրսեցինք,
Ուրիշ դող էր ու կարիք:

Օրը՝ զոր մենք միասին,
Մենք միասին հիսեցինք,
Ուրիշ բոց էր ու հարսնիք:

Զրկաս ալլես, հի՛ն առեւ,
Քեզմով աղուոր ամէն ինչ,
Մութ է ու ցուրտ մեր վերեւ:

Երգը, հացը, օրն հիմա,
Մէկ դէմք ունին փաղցրացած,
Դէմքը անո՛ր՝ որ չըկայ:



5

Ա

Ձեռ յիշատակ, ոչ ալ պատկեր՝
Հեռուներէն կըրկներեւոյթ,
Ծառը ինչպէս գիրկն հողերուն,
Դուն յոյզ առ յոյզ կ'անիս իմ ներս:

Ուրիշ դէմքեր, ուրիշ յուեր,
Պատառ, պատառ, եկան անցան,
Դուն կը մընաս, լոյս անըսուեր,
Բըխումն հըրաւ՝ ինձմէ ինծի:

Աշխարհ մ'ամբողջ կը բաժնէ մեզ,
Բայց ի՞նչ ես միշտ իրաւ, պայծառ,
Ես եմ թէ դուն որ կը շինենք,
Անօրինակ սրտամն այս խոր:

Բ

Ո՞վ է ըսեր թէ կ'անհետին,
Խոհերը մեր, թէ օրերու
Մըլուկներուն մենք կը նետենք,
Մեր սիրտերու խոսումը սուրբ:

Ո՞վ է ըսեր թէ կը մեռնին,
Բոցը ջահին, յոյսը վաղուան,
Երէկն այսօր կը յօրինեն,
Վաղուան անվերջ ոսկի շրջան:

Իմ մէջս ես դուն, իրաւ, պայծառ,
Զերծ միջոցէն, լծամանակէն,
Աստղն ես որուն բոցը կուգայ,
Աստղի մ'ուրիշ վառարանին:

Գ

Իմ մէջս ես դուն, բոյրը ինչպէս
Ծաղիկին ծոց, թէեւ նեղու,
Անցըրպէտուած միշտ իրարմէ,
Աւելի մօտ ենք իրարու:

Ձեն նըւաղիր լոյսերը մեր,
Իրարու մէջ, իրարմով վառ,
Շուրհուրտ սեղ երբ մեր թեւեր՝
Գիտեն բըռնել երբեմըն բոց:

Ժամանակը չէ խանձարուր
Ոչ ալ պատանք մեզմէ մեզի.
Մարդն է գումար ապրումներուն,
Յիշատակին յաւերժական:

6

Ա

Ինքն է, քեւին վրայ ձայնին,
Շաղէն ծընած խաժ պարմանին,
Որուն Աստուած ըլլաւ նայած:

Ի՛նքն է, բըխում՝ կաթի, հուրփի,
Մարդու սիրէն վերընծայուած
Այլոց ցաւին ու երազին:

Այսպէս կ'ըլլանք մենք սեմերուն,
Դրախտներուն, երբ կը նետենք
Ըզմեզ մեզմէ ուրիշներուն:

Բ

Աչքերու դէմ, ինքն է նորէն,
Զայնն աղանջիս, բայց կը մընան
Չեռֆես ունայն իր ձեռքերէն:

Սիրեւր մեր՝ իրաւ գրուած,
Անջըրպէտուած բայց իրարմէ,
Մասովն անհուն հակառակին:

Կը ֆալէի, կը ֆալէինք,
Իրարու մօտ, իրարմէ դուրս,
Անճամանդաղ կըրկներեւոյթ:

Գ

Վարագոյրին վըրայ հեռու,
Երկու ըսուեք, զոյգ աղանի,
Իրարու դէմ, իրարմէ դուրս:

Կը խորանայ ու կ'անհունի,
Անջըրպէսը անոնց շուփին,
Երբ կը փորձեն գալ իրարու:

Երկու ըսուեք, տեսիլք երկու,
Կախուած մասէն հակասագրին,
Գիրք սըրտին ֆանիներով:



7

Ա

Դուն ալ մեծցար, աղուորցար,
Ամէն օր քիչ մ'աւելի.
Ու լեցուցիր քեզմով զիս,
Առանց երբեք գիտնալու,
Արեւն ինչպէս կ'ողորէ
Բիր բաժակներն անդերու:

Մանուկը վառ գոգնոցով
Չի հեռանար աչքերէս,
Միշտ աղուորցած ու միշտ թարմ
Փախուսի՜ն մէջ օրերու,
Այժմ պարման հասակիդ,
Արեւնի շուք մը ինչպէս:

Հիմա երազն ես հասուն,
Ու կը նայիմ քեզի ես,
Հին օրերու աչքերով,
Պերն պատկերին, հըրաւքին,
Գարնանագեղ փրփրումին
Դարձրնելով կրկին քեզ:

Բ

Զէի կարծեր թէ երբեք,
Մէջս իմ կըրնաս ապրիլ դուն,
Թէ հոգիիս լոյսին մէջ,
Այսպէս խաղաղ անայլալ
Կըրնաս օր մը հասուննալ:

Մասաղ մանուկ, անվարան,
Սըրսիս սեմէն եկար ներս,
Նըման զըղու մ'ընճանի.
Յետոյ արդէն շրջագած
Քըմայֆներուդ տարիք զիս:

Շըրքներէն մեր չինկալ վար,
Բառը կախարդ ու սրտում,
Սիրէ ի սիրս լոյս համբայ,
Զոր մէկ անգամ կ'ընէ մարդ,
Մենք հեռացանք իրարմէ:

Եւ սակայն հոն ես դուն միշտ,
Ինչպէս ներսը տանարին
Որուն մարած են մոմեր,
Կը դողդըղայ սակայն դեռ
Շողը լոյսիդ հեռաւոր:

Գ

Պիտի մնանք անծանօթներ մենք այսպէս
 Ու պիտի գիտ չնանչնաս դուն յաւիտեան,
 Իրարու մօտ, բայց չըբացուած իրարու:

Պէտք է յիշես մեր հանդիպումն առաջին,
 Ծառերն երազ՝ եւ կեանք հողերն ունէին,
 Ու դող կ'անցներ մեր սիրտերէն իրարու:

Կա՞ս քէ չըկաս կը հարցընեմ ես ինձի,
 Տարիներու շուրջ երբ ծանր է ու ցուրտ,
 Իրարու մօտ, անծանօթներ ենք հիմա:

8

Ա

Եկար ինծի, մրոպլ, ջրծգոյն,
Անհրաւէր, հեռուներէն,
Ըսես անցած չըլլայիր դուն
Արգանդի մը գորովանքէն:

Երիտասարդ է մեր հոգին,
Օրէն առաջ եւ դարէն վերջ.
Պոս մը ցաւէն կը խորսակուին
Հրպարսութեան լեռները մեր:

Մի՛ հարցընէք, ինչպէ՞ս կուգան
Ցաւերը մեր հազար, հազար,
Երբեմն անոնք ուսայնն ունին
Դէմքին պարման, ու երբեմն ալ՝

Բըռունցքն ամուր բարեկամին՝
Որ կը դաւէ, որուն ջրւիր
Սիրքը ամբողջ. հեքեաթն է հին,
Տարիներուն եւ մարդերուն:

Բ

Խաղաղ գիտեմ ինձգինքս հիմա,
Բոցէն վիշտին եղաւ կանաչ
Ոսն անպըսուղ մորենիս,
Չմեռուան դէմն իմ կամաւօր:

Խաղաղ կ'զգամ ինձգինքս հիմա,
Ձեռնն է նորէն զերթ պողոտայ
Որ կ'երկարի զիս սանելու
Անդունդներէն գագաթներու:

Թէեւ կանաչ, թէեւ սքծգոյն,
Ցաւն եղայ ես անձեռնի պէս,
Որ կը կապէր շաղ եւ ուլունք
Վարդենիին ու դրժնիկին:

Արդ կը ժողովեմ ես բոց առ բոց,
Հասկերն հաստուն իմ ցաւերուն,
Սերմը որոնց, ասիէն անփորձ,
Ինկաւ երէկ իմ հողերուն:

Գ

Տարիներ վերջ, դարեր յետոյ
 — Չունին տարիք վիճերը վեր — ,
 Դուն մեկնեցար վառելի վերջ
 Ասողը վերքիդ համբուս վերել :

Ըսին անգութ կ'ըլլաս միշտ դուն ,
 Հարուածներուդ չեն դիմանար
 Ոչ դիրք ու գեղ, փառք ու հանճար ,
 Դուն կը զարնես ամուր սիրեր :

Վայելի, համբաւ եւ կամ ոսկին ,
 Գընել երբեք չեն կրնար քեզ ,
 Կեանքի լոյսին ու արցունքին
 Բիւրեղացած դուն գումարն ես :

Դ

Կ'երթաս, գիտեմ թէ գաս պիտի ,
 Կը փոխարկուի մուրնիդ ներքեւ
 Կեանքի ածուխն աղամանդի :
 Կ'երթաս, գիտեմ, լեռնէն անդին ,

Անհրաւէր հեռուներուն ,
Հիւրն ես մըռայլ՝ մերթ խըննոյլի
Սեղաններուն , ու երբեմն ալ
Սեւ հովանոց՝ փառքի նամբուն :

Սակայն գիտեմ, կը բերես դուն ,
Նոր սիրտերու վերքը ինծի ,
Եւ վիշտին մէջ ուրիշներուն
Երբ որ նայինք մենք իրարու ,

Աչքերուս մէջ ներողութեան
Պիտի գրտնես վընիւրը սուրբ ,
Յաւերժութեամբ պըսակաւոր
Քու համբաւիդ՝ ափ մը մոխիր :

Տարիներուս դուն փըրեցիր
Փառն ու վայելքն , ես կը փըրեմ
Ամենախոց սըլաքդ սուր ,
Ու կը նայիմ վըրադ գութով :

ԱՍՏՈՒԱԾ Կ'ԻԶՆԷ



Ե՞ս բարձրացող, թէ դուն իջնող...

ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Ա

Կուգաս ինծի,
Երբ պարտւած եմ ալ ինձմէ,
Կամ երբ կ'իյնայ հովը ցուրտին
Վըրան կըրակ իմ օրերուն:

Կուգաս ինծի,
Անմոռենի, երբ կործանած
Լեռն է յոյսիս, ու չեմ բաւեր
Քեզ առնելու պարունակիս:

Կուգաս ինծի,
Մութէն մաղուած լոյս մը ինչպէս,
Կաթիլ, կաթիլ, աստղանալու
Վըրան պըղտը իմ մեղքերուն:

Բ

Կը կարծէի,
Հիւլէին մէջ գանկն ըլլայիր
Դուն ըսեղծած տիեզերքիդ.
— Անհունէն վեր, անհունն է մարդ —:

Կը կարծէի,
Երանութեան խորհուրդն անհաս
Կաւը մարդուն, աստղերէ աստղ,
Եւ ըսփիւռփէ մինչեւ ըսփիւռփ:

Բայց դուռն անա
Գեղեզմանին. ափ մը ծովէն
ժամանակին, որ կը լեցուի
Մարդոց բոլոր երազներով:

Մութ հողերէն
Լոյսին նետուող ծիլը ինչէս,
Ես կը բացուիմ քու խորհուրդիդ,
Կայծի մ'հանգոյն,
Խորն հըրդեհուող երկինքներուն:

Գ

Զի վեր քան մահ, երանութիւն,
Գիրն է հակսին ըլլալ մարդուն:
Դուն ես համբան, անգեղեզման,
Ուրկէ կուգանք մենք իրարու:

Ե՞ս՝ բարձրացող, թէ դուն իջնող,
Մենք գիրկ գրկի, վեր անհունէն,
Աւելի մօտ ենք իրարու:

Կուգաս ինծի, կուգամ քեզի,
Փրօշած կասկած, փրօշած պատուար,
Մանկան մը պէս որ կը վազէ,
Հեռուէն եկող ձայնին իր մօր:

ԻՆՉՈՒ ՀԵՌՈՒ

Ա

Գիտեմ թէ կաս,
Մարդէն անդին ու մարդուն մէջ,
Խորն հիւլէին ու գունդերուն,
Որ միջոցը կ'առաւուսեն,
Իբրեւ օրէնք, իբրեւ սահման:

Գիտեմ թէ կաս,
Բայց չեն հասնիր մեր համբաներ
Կայաններուն բոլ անմասոյց,
Մենք մենակներ, լրբուած, մոլար,
Մեղքի սքրսում բաւիղներուն:

Գիտեմ թէ կաս,
Ու երբեմն մօտ ես այնքան,
Նայուածքին մէջ անուշ մանկան,
Մօր մը շուրթին, մերթ ծիածան
Արցունքին տակ մեղաւորին:

Բ

Ինչո՞ւ հեռու,
Երբ հերքել ինչ չէ կարելի,

Վարանք, կասկած, քրոնիք, երազ,
Կ'ապրին մեր մէջ, մեզ ընելով
Կրօն, կրօն, իրար անհաս՝
Հանգոյց լոյսի եւ ըստուերի:

Ինչո՞ւ հեռու,
Քեզմով միայն մենք կ'ըլլանք հաս
Մեր մեղքերուն եւ անցնելու,
Ասկէ անդին, երանագին
Թրքրոնումին, ըսեղծելու՝
Տիղմէն անձրելւ լոյսերուն:

Ինչո՞ւ հեռու,
Երբ իբրեւ սար ու իսկուրիւն,
Դուն կը լեցնես իրերն ամէն,
Երբեմն խորհուրդ, երբեմն Տրոփ,
Երբեմն ամբալ գեղեցկուրիւն,
Հսփիւոյնէն մինչեւ ըսփիւոյ:

Գ

Ինչո՞ւ հեռու,
Երբ կը յառնեն ալիք, ալիք,
Եւ պատ առ պատ, արիւն, խրոպիկ,
Ու կը կոսի ցուպն ալ յանախ
Չեղբերուդ մէջ,

Որով համբան ես յօրինեմ,
Աւխարհներէ աւխարհներու:

Ինչո՞ւ հեռու,
Երբ քու ափիդ հասիկ, աւազ,
Աւխարհները կը զետեղուին,
Երբ թրոշուն կուս եւ բոյսը ցօղ
Կ'առնեն անհուն բարութենէդ,
Բայց մարդ գրիսուն չունենայ քար:

Բայց դուն կ'իջնես,
Կը բաւարիս նրբիս, նրբիս,
Խորհուրդին ծոցն անբաւն ի վար,
Ու լոյսիդ մէջ կը հաւսըին
Եւ կ'աղուորեան ցան ու կասկած:
Բայց հասկընալ քեզ չենք կրնար:



Կ'ԻԶՆԵՍ ԻՆԾԻ

Կ'իջնես ինծի,
 Ինչպէս երբեմն
 Իջար բոպիկ ուղեղներուն,
 Ու ջահեցիր խրմորն անոնց՝
 Խեղճ, անորակ,
 Կըսաւ ազնիւ ու սրբազան,
 Արուեստներու գերագոյնին,
 Անմահ Բանին Քու ըսպասին:

Կ'իջնես ինծի,
 Հանանչն ինչպէս գէջ ջուրերուն,
 Վառելու հոն
 Հսկաւառակը գոյներուն,
 — Լուսին ներմակ —
 Որուն վրայ, կայլակ, կայլակ,
 Լոյսը նըսէր,
 Պարգեւելու պըղտոր, գունաս
 Իմ բառերուն,
 Հըրաւփը սուրբ ըսեղծումին:

Կ'իջնես ինծի,
 Հաւաքելու իմ ուսերէն
 Մաշկեակը ծանր՝
 Իմ դառնութեանց ու մեղքերուն,
 Զիս ընելու նըման մանկան,

Ելած ձեռքէն
Իր Ասքծոյն,
Համակ բիրեղ, անսամանդաղ,
Յաւերժութեան մեծ մատեանին
Մասնուցուելու :

Ու Դուն կ'իջնես,
Եւ կը հիւսես կրտսին մէջ իմ հոգիին,
Գոյներ կըրակ, վէտեր շրջաւ,
Հըրաւն հըզօր
Արուեսներուն,
Գործերու մէջ կախարդական,
Գիրը որոնց ըլլար գրուած,
Ապրիլ անդին
Այս աշխարհէն :

Ու Դուն կ'իջնես,
Նայուածքին պէս կուտ մարդերու,
Որոնք կենան ցաւին դիմաց,
Ու չըթարթեն
Սրբաքնքէն տառապանքին,
Մասն իսկ իրենց խաղաղութեան,
Գընուած գինով
Անգոհելի կարիքներուն,
Իբրեւ օժիտ մեծ ապրումին,
Ուր դադարէր
Չայնը ըմբոս խեղճ մեր կաւին,

Այ՛ր ցամբէր մեր մեղքերուն :

Այսպէս կ'իջնես Դուն ամէնուն ,
Տալու քեզմէ ,
Ինչ որ սրւած չէ ունենալ
Մեզ ուծերէն այս աշխարհին :
Ու կը վարես , կը հանդերձես
Անմահութեան ,
Կար անարգ , նիւթն անպիտան ,
Որ կը հագնի ,
Ձեր մարմար՝ սանարներուն ,
Ձեր արիւն՝ կըտաններուն ,
Ձեր թրոխի՛ք՝ մեր բառերուն ,
Թեզանն ամբալ ,
Ձեւի , գոյնի ու իմաստի ,
— Արուեսք մեր —

Ալիք ալիք ձրգուած գահիդ ոսրներուն :

ՏԻՐԵՐԱԿԱՆ

Քրնարածես, քրնարածայն կը հանգչի,
Թեւերուն մէջ բըլուրներուն դալկահար,
Բարախուն սիրն ամայութեան ան-
[չըրդի,
Կսոր մ'երկինք վերէն կարծես ինկած
[վար:

Ի՞նչ զգումնով իր ոսկերուն կը հըպին,
Ցամաք ու քար, լեռներ իրեն խոնարհած,
Ինք ինքնասոյզ կը հեծեծէ վիշտ մը հին,
Նայուածքին մէջ բըռնած երկինքն ու
[Ասուած:

Իր պատրանքին շիրիմ եղող կոյսի պէս,
Ան չերագեր ալ սիրական ու փեսայ,
Ամպն իր դէմքին ալ չէ՛ շղարշը բեհեզ,
Լուսնակն իր ծոց ի զուր վարդեր կը
[սեղայ:

Միայն, երբեմն՝ երազը իր սրբազան,
Զուրին վըրայ, ակօսնի՜ր հին կը բանայ,
Ուրկէ՛ օր մը քալեց Ասուածը պարման,
Դէպի խաչն իր, լուսեղինուած նոր
[նամբայ:

ՄԵՌԵԱԼ ԾՈՎ

Ծո՞վ, թէ անցեալի աղսաղսին ու աղ,
Մեռած դարերու երերուն դագաղ,
Որուն շուրջ լեռներ Մովսէսի անցող
Տառապանքն ունին, մեռնիլ չըկրցող:

Ու անոնք կարծես յաւերժութեան մէջ,
Կը փորձեն հեգել խորհուրդը անէջ.
Ծովակին արծաթ մեռելութեան ծոց
Դիտելով դէմքերն իրենց բազմախոց:

Տառապած ցեղի մ'արտասուքն է ան,
Մեռած փառքերու մոխիրը հալած.
Տակաւին լեռներ իր ոսքին կուլան:

Թէեւ մահուան մէջ, բայց չի մեռնիր ան,
Ծրծեղով անյագ ուղիսն Յորդանանի,
Անմեռ հաւասքի ջուրէն կենդանի:

ՍԱՂՄՈՍ ՏՐՏՄՈՒԹԵԱՆ

Լեռն է ահա, կոնն իր ձեռող կապոյսին սակ,
Ծառէն՝ հողին, արծաթ, ոսկի տերեւներ.
Ծաղիկները արեւին դէմ բըռներ են թագ,
Ժայռի փէշին ծովն իր երազն է փրբեր:

Փռւի դարձած, կ'իյնան այսպէս անվերադարձ,
Ոստանն ու լեռ, գիւղեր, գահեր, հասակներ,
Ժամանակի մեծ աչիւն դէմ համայնախանձ,
Օր իսկ չեղող կեանքովն իրենց անյարիր:

Որքա՞ն նիղն է կեանքը մարդուն, եւ որքան սուղ,
Հանդէսին մէջ այս տրտմանոյց, համայնական,
Որուն թեզան դեռ չաւարսած՝ կ'իջնէ գիւր:

Կ'անցնին արագ՝ օրերն աղուոր դարձած մոխիր,
Փրբուր փրբուր լեռը կ'ըլլայ օր մը աւագ.
Հոգին սակայն անմահութեան կաթիլ մ'իր մէջ,

Աւերակն այս կ'ոսկեզօծէ յաւերժութեամբ:

ՊԱՐՄԱՆՆԵՐ

Հ. Ն. Մ. Ի

Պարմաններ են, աղուամազով դեռ ոսկեմոյն,
Հագիւ բացած բաժակն իրենց արեւներուն,
Պարմաններ են, մարմնով անեղծ, հոգիով կոյս,
Կեանքին վրայ անոնք մասաղմէկ մէկ խորհուրդ:

Պատանք մը մեղմ, սեւ ըլլալու իսկ անկարող,
Շղարհ մ'ինչպէս կ'իյնայ անոնց հասակներէն,
Ողջակիզման խորհրդանիշ, շապիկ այրող
Հիւսուած այդպէս ցեղին ցաւէն, ծրէն-ծրէն:

Պարմաններ են, անոնք աղուոր ու երազուն,
Աղեղն իրենց լարած հեռու խոստումներուն,
Որոնք նըման բամբուռահարին աւանդութեան,

Ժայռին զարկին սրբինգն իրենց ըղձամբներուն,
Զայնին դիմաց գագաթներէն արձագանգող
Լեռնէն անդին, իրենց ցեղին եւ Աստուծոյ:



ՕՐՕՐ

Այն գիշեր նորէն, կը պատսնէ գիրքեր,
Աստուած մարդերու եղաւ շատ մօտիկ.
Շուրթ շուրթի տուած երկինքն ու երկիր
Երգեցին անոնց օրօր մը գողտրիկ:

Օրօ՛ր, անօրրան Յիսուսին համար,
Հրեշտակները երկինքն են մոռցեր
Իր ոսկէ օրրան, եւ ինք ցրտահար
Մըսուրի մը գոգն է ապաստաներ:

Օրօ՛ր, մանկացած Աստուծոյ համար,
Բերանէն անոնց՝ որ մանուկ չեղան,
Ու բերնովն անոնց, որոնց լուսափառ
Փաղանգն անէտեց տաղն արդարու-
[քեան:

Օրօ՛ր, լուսածին Յիսուսին համար,
Թող անոյժ բունով մանուկն արբենայ,
Հեռուն կը հիւսուին ժայռ, խաչ, ու
[սաւար,
Եւ լուռ սերովբէ մ'որ կը հեծկըլտայ:

Օրօ՛ր, որբացած պանդուխտ Աստուծոյն,
Երկինքէն իջած՝ կ'երգեն հրեշտակներ,
Յիսուս այս գիշեր ինչո՞ւ չունի բուն,

Աստղերէ անդին՝ նայուածքը սեւեռ:

Երբ Մարիամ կ'երգէ բոլոր իր երգեր,
Լոյսին ճակ աստղին որ կ'այրի արդար,
Բայց ինչո՞ւ Յիսուս աչքն իր չի փակեր,
Եւ կոյսը կուլայ արցունքն իր պայծառ:

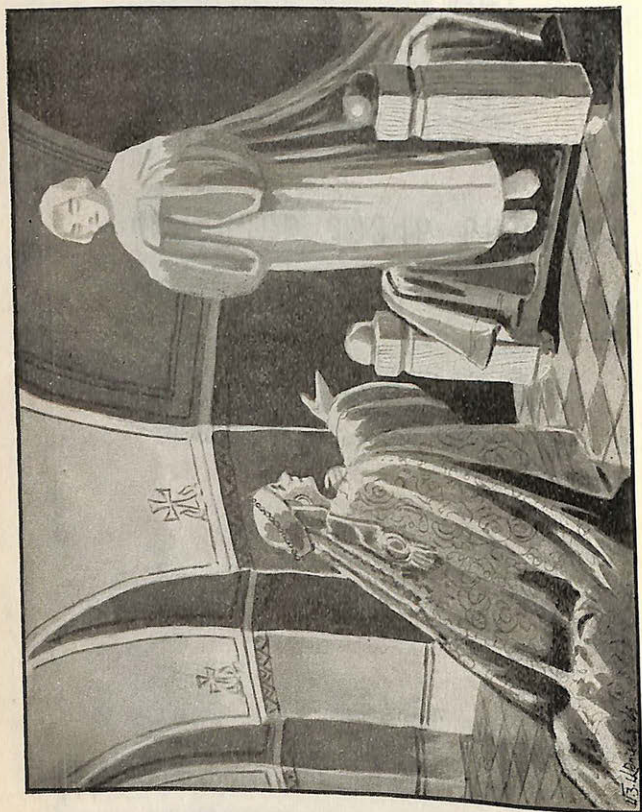
Ու մօրն հոգիէն շիթեր արցունքի,
Կ'իյնան աչքին մէջ մանուկին Աստուած,
Ան մոռցած երկինք եւ օրրան ոսկի,
Քունով կը փակէ իր աչքերը թաց:

Ո՛ր վիշտը մարդուն, եւ զուրկն Աստուծոյ,
Որ երկինք երկրին բերին մօտ այնքան,
Եւ արցունքը մօր – հուր կայլակ սիրոյ –
Որ երկինքներու կը փոխէ աշխարհ:



ԽԱՂԱՂ ԳԻՇԵՐ ԳԱՐՈՒՆՔԻ...

ԽԱՂԱՂ ԳԻՇԵՐ ԳԱՐՈՒՆՔԻ...



Կեանքի շուրջն լոյսն այս աղբյուր

ԽԱՂԱՂ ԳԻՇԵՐ ,ԳԱՐՈՒՆՔԻ...

ՆՈՐԻՆ Ս. ՕՍՈՒԹԻՒՆ
Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԵՂ. ԿԱՅՈՂԻԿՈՍԻ

Ա.

Դորե քաղեմն գիշերումն,
Աւսարակն իր կը ձեւէ
Բերդը լեռան շրթունքին:
Խաղաղ իրկուն գարունի՝
Լեցուն բոյրով, հրծծիւնով,
Խոտին, ծիլին ու ծաղկին:
Երակներէն փառերու
Կ'անցնի ալիւն ըստեղծիչ:

Իշխանն Օշին Լամբրոնի,
Ու իր կինը Շահանդուխ,
Արիւնքին սակ հինաւուրց,
Նորէն եկեր են լալու:

Տարիներ եօթն՝ ըսպաւման,
Խոր անձուկի, սագնապի,
Զաւկի կարօտն այդ զոյգին,
Կ'ընեն գարունքն այս շրջում,
Սաւասղազարդ գիշերով:

Զի հակառակ աղօթքին,
 Բազմապիսակ ուխտերուն,
 Կը յամենար աշխարհ գալ
 Ծաղիկն անոնց արիւնին,
 Որ կանչուած էր իշխել
 Ամանօտէն մինչ Տաւրոս,
 Դաշտերուն լայն, արգաւանդ,
 Միջերկրեայ ծովերուն,
 Օր մը քերես սունելու,
 Արայական ծիրանին
 Իր պարմանի ուտերուն:
 Ու կինն անոր՝ Շահանգուլս,
 Նըման բոլոր մայրերուն,
 Կը տառապէր ըզգալու
 Յան ու հեշտանք անոյց
 Կուրծքին վըրայ բաբախող
 Իր մանչուկի շրթներուն,
 Թափուր օրանը որուն,
 Ամէն առտու համբուրեց,
 Ու ողորեց արցունքով:

Խաղաղ գիշեր գարունի,
 Ըստեղծումի, անհունի,
 Որ մըսածմանը մէջէն
 Երիտասարդ կիներուն,
 Ապաւններուն քաջարի
 Արեան զարկին ալ մէջէն,

Անճես անձրեւ մը ինչպէս
Կը ծաւալի, կ'արձակուի,
Յօրինելու, հիւսելու,
Անհուն ուսայնը կեանքին,
Ձեւերուն մէջն իր հազար:

Որմէ՛ բողբոջ մը բընփուօ,
Մանկիկն է մօր արգանդին:

Խաղաղ գիւտը գարունի,
Ծառերը քել են բացեր
Լուսնէն հօտող ծովն ի վեր:
Կ'անցնի աւիւն ըսելովի՛ն,
Հառագայք առ հառագայք,
Բաւիղներէն, խորերէն
Ապրող բոլոր ձեւերուն:

Իշխանն Օսման ու կինն իր,
Չաւկի կարօտն այդ խորունկ
Ունենալով աչքերնուն
Դըրօք մ'ինչպէս բոցավառ,
Կ'իջնեն մասունն աղօթի:

Կանթեղն հըսկող խորանին,
Բաբախուն կալ է ոսկի:

Ծունկի անոնք՝ փոլ փոլի,

Անճրեւին սակ ծիրանի,
Սիրերն իրենց յարդարած՝
Ինչպէս բաժակ մը թափուր,
Ասուածային զըրբութեան:

— «Զաւակ մը, Տէ՛ր, աղբիւրէն
Բարիքներուդ անըսպառ»:

Կաթիլ ուզածն է անոնց՝
Անսահմանէն այս կեանքին:

Մասունն ամբողջ թըրթըռուն,
Նուագարան մը ինչպէս
Կը դողդըղար այս իղձին
Սըրսապասար կարօտէն:

— «Օրերն անոր ըլլան թող
Քեզմէ քեզի վերբերուած.
Կ'ուխտենք զաւակն այդ Քեզի:»

Դողդըղացող ցոլին մէջ
Այդ հեծկըլտուն կանթեղին,
Իշխանն Օշին ու կինն իր
Երբ կ'ելլէին դուրս ժամէն
Թեքել, զըւարթ ու բարի,
Լոյսը բացուեւ էր արդէն:
Մասրան կոչնակն հաս ընդ հաս,
Կը պասուէր փունն անվըրդով

Սա գարունի գիշերուան :
Պարիսպներու նեղերէն ,
Բառերն երգին կ'իյնային .
«Զարթի՛ք փառք իմ, եւ ես զարթեայց
Ս.ՆԱԼՈՏՈՒԳ, ալէլուիա» :

*

Եօրը անոյժ տարիներ
Եկեր անցեր էին շուտ,
Արիւթին տակ հինաւուրց .
Հիմա մարմին էր աղուոր ,
Երազն անոնց երբեմնի ,
Իրենց ոտքին խաղացող :
Իր խոստովները դեղձան ,
Խուրձ , խուրձ , իջեր ու ծածկեր
Մասալ թըռիչքն ուտեումն :

Քաղցրութեան մէջ գարունին ,
Երբ ծաղիկները բոլոր ,
Մօր մը անտես շրթներէն
Կ'առնեն համբոյրը կեանքին ,
Հառազայթ էր ու ժրպիտ
Սըմբատ մանուկը աղուոր ,
Բըխած իրենց հոգիի
Անհուն , անմար կառօտէն :

Նայուածքը հան ասպետին,
Երեսներէն այդ Տըղուն,
Դողդըղալէն կը դառնար
Կուտին ժըպտող իր կընոջ,
Կերպասն որուն այսերուն՝
Նոյն հառագայթն է հիւսեր :

Մէկէն ամէն ինչ սրտում
Կարծեց ըզգալ ան իր շուրջ՝
Մանկամարդ կիմն այդ աղուոր,
Որուն սրտէն այդ պահուն
Կ'անցներ սըլաքը ցաւի
Մ'անպարագիծ, անորոշ :

Լեռնէն արեւը կ'իջներ .

Ըսես անոր ալ սրտէն
Սնցներ նիզակ մ'անծանօթ
Հեղեղելով արիւնն իր :

Սղէսն այսպէս է, կուգայ
Մեզ գըտնելու, վայելի
Սլիքներուն վըրայ երբ՝
Մենք առագաստ ենք բացեր :

Ճըննդուկ մը՝ շիւղ կըտուցին,
Շինելու բոյնն իր կ'երթար .

Խաղաղութիւնն իրիկուան
Անհուն ուսայն մը ինչպէս,
Խոսին, ծիլին հովին մէջ
Կ'ալեծըփէր մեղմօրէն՝
Ինչպէս շրջաւր մահուան,
Պատանելու ցան հրգօր՝
Երկնի ծոցին արիւնոս,
Վիճան անծանօթ ծրարած
Խորը սրբին այդ կրնոջ:

Դադրած էր խաղը մանկան,
Եկած մեղմով դնելու,
Դըլխիկն անոյս թոյլ ծոցին
Տազնապահար իր մօրկան:
Կըրակ նակասն էր ամբողջ:

Ձերք թռչունի կոտրած թել,
Արեւանունքն անոր նուրբ
Կը մընային կըղպըւած:
Ու շրթներէն կապտօրակ
Կը փրթէր հեւ մը արագ...
Մահարածամ ցան էր այդ՝
Մանուկները հարուածող...

Մահինին մէջ ձիւնափայլ
Թաթիկը դուռն վերմակէն,
Կը դողդըղայ մանկիկն այդ՝

Կրակներուն մէջ տնդին :
Իշխանն Օշին Լամբրոնի,
Տըժգոյն մեռել մը ինչպէս,
Սընարին մօտն է գաւկին :
Բարձին վրայ կամարած
Իշխանունին Շահանգուխ,
Այրող դէմքին իր մանկան
Կը թափէ ցօղն աչքերուն :

Փոքրիկ ալիք մը ինչպէս
ձերմակին մէջ մահիճին,
Կը սարսըռայ մանկիկն այդ :

Բան մը մէկէն կ'իյնայ վար
Բարձին տակէն հիւանդին .
Աւետարանն էր տունին .
Որուն վրայ անեցաւ
Եօթը լըման տարիներ ,
Գըլուխն աղուոր Սըմբատին :
Ձեռքը տըրտում երկարեց
Իշխանունին՝ մատեանին ,
Ու բացաւ էջը մահուր .
Հոն էր ծընունդը մանկան ,
Մըկըրտութեան օրը սուրբ ,
Ուրմէ վար տող մը կ'ըսէր ,
« Կ'ուխտենք Քեզի գաւակն այս : »
Ու երկուով կարդացին

Ճակասագրի տողն այդ խոր,
Եւ իրարու նայեցան:

«Օրերը, Տէր, դուն բաշխե
Սա իմ զաւկիս միամօր,
Քեզմէ Քեզի վերբերուած.
Կ'ուխսենք Քեզի զաւակն այս:»

Լուս, դղեակին խորերէն,
Անոնք լսել կարծեցին
Ոսնաձայնները մէկուն,
Ոսնաձայններն անորոշ,
Անո՛ր՝ կուգայ որ առանց
Հըրաւերի եւ գութի,
Ու մեզ կ'առնէ կը տանի....:

.

Տղան աչքերն իր բացաւ,
Մահէն կեանքին կը դառնար:

* *

Տարիներ վերջ,
Հանդէս կար մեծ:
Կաթուղիկէ եկեղեցին
Աւիւքներով լիքն էր մարդոց:

Ու ջահերէն, կանթեղներէն,
Եւ սըլացիկ մոմեղէնի
Բագմածորան լեզուներէն՝
Ծիածաններ՝
Կամար կամար,
Կ'իյնային վար:
Հանդէս էր մեծ.
Ամբոխն երկուք նեղբւեցաւ.
Աւագ դուռնէն եկեղեցոյ,
Ողկոյզն անոյժ
Ազնուազարմ Լամբրոնի սան,
Մոսսն իր կ'ըներ:
Իւխանն Օշին՝
Ինչպէս մէջէն բեկուած կաղնի
Իր լեռներուն,
Թեւն իր տուեր էր պարմանին,
Այլը սեւեռ
Բեմին վրայ
Խունկի ամպի մէջ փաթրւած՝
Ծերունազարդ հայրապետին,
Բազուկն որուն
Զերթ պաղասանք, դողդողագին
Վար կ'երկարէր
Դիմաւորող զոհն անարաս
Պասանիին:

Իւխանունին՝

Տըծգոյն ինչպէս ակիբ մուր
Լուսնալոյսի լընակներուն ,
Թեւն էր տուեր պարմանիին ,
Ու կը դողար , տեսն ինչպէս
Բոցին դիմաց :

Անոնց մէջտեղ՝
Խաւսիւ ագեղ մուր պատանին ,
Աչքերը վար , որ կ'ընթանար
Դէպի խորանն ողջակէզի :

Հանդէս էր մեծ .
Եկեղեցին աչք էր ամբողջ :
«Ալէլուիա , ալէլուիա ,
Արժանի է պայազատ
Լամբրոնի սան ,
Ալէլուիա :»

Մեծ հայրապետ Շրմորհալին ,
Տեսիլ մ'ինչպէս կանգնած էր լուռ
Սեղանին դէմ :

Եկեղեցին , աչք էր ամբողջ :
Մինչ լրօութեան թեւին վրայ՝
Ամպէն փրքած ,
Զայն անտվոր Հայրապետին՝
«Արժանի է , ալէլուիա :»

Ու լոյսերու անձրեւին զաւ
Թրքրըռում է պարմանն աղուր,
Աչքէն որուն կ'անցնէր աշխարհ
Ինչպէս երազ մ'անվերադարձ,
Ու կը նետուի
Լեռան ետին:

Դող է ամբողջ մարդն ալեւոր,
Երբ կը նետէ պարսֆի գօտին՝
Ուրաք սուրբ,
Արեւի պէս նառագայթող
Պարմանի ուսերն ի վար:

Ժըպիս, արցունք,
Իրարու հետ, իրարու մէջ,
Աչրներէ երիտասարդ ու ծերունի:
«Արժանի է, արժանի է,
Ալէլուիա.»

Չայնը խորունկ ու քրքրըռուն
Հազարներէ դուրս պոռթկացող,
Որ դարէ դար,
Իբրեւ արիւն իբրեւ նրբաւ,
Ընծայուել է
Եկեղեցւոյն Հայաստանեայց:

Ու լըռութիւն...
Ծիածանին զաւ լոյսերուն,

Ուրա՛րն ուսի՛ն՝
 Ծունկի պարմանն է գեղանի,
 Որու գրլխին՝
 Աջը՝ ինչպէս նեխար մը սուրբ,
 Շընորհալի հայրապետին:

* * *

Գարնան օրով
 Ուրա՛ր առնող այդ պատանին,
 Պիտի ըլլար Ներսէսը սուրբ
 Լամբրոնացին,
 Արդար մըշակ, բազմավասակ
 Հայաստանեայց եկեղեցւոյ:

Բ

Անցան, անցան, շա՛տ տարիներ,
 Երբեմըն շուք, երբեմըն բոց:
 Սուրի, հուրի այն դարեուն,
 Երբ պարմաններն արեան համբէն
 Կը գրնէին երազն իրենց.
 Պարման Ներսէս՝
 Լըփած դրդեակը Լամբրոնի,
 Թուրն ու աշէն ասպետներուն
 Ու ծիրանին,
 Զէնն ու փառքերն յաղթ գրոնին,
 Փրօած է արդ իր սեղանին,

Մագաղաթներն ուր կը մըղուի
Պայֆարն հըզօր,
Միսֆին, կիրֆին ու երկընֆին
Անապաշի իր խըցիկէն :

Մեսաֆս մեսաֆս ու թել առ թել,
Ինկաւ իրմէ արիւնն իր վառ .
Դեղին մոխիր երեսներուն :
Եւ աչներու աղբիւր կըրակ,
Զոր մեղմէին մեծ երազներ :
Տարիներով գիրֆերէ գիրֆ,
Ան ֆաւր զրաւ հակասն իր հէֆ,
Տարիներով չըմսան ֆուն
Աչըներն իր :

Ու հաւաքեց պոյս պոյս, լոյս լոյս,
Ինչ որ փառքն էր այն օրերուն,
Մըսֆի սըրսում ապաքներուն :
Ու վազեցուց կաթիլ, կաթիլ,
Հուրքն իր սըրսին՝
Վըրան մասաղ իր օրերուն :

Հագած այսպէս՝
Ըսկիզբը խոր իր երազին,
Ան կ'իջներ վար
Պասանութեան անապաշէն,
Ամբարսակել Ասուածն իր խիս,

Ձոր յօրինեց փապարներուն,
Զինին, բուֆին,
Ու բերելու Մովսէսն ինչպէս,
Քաղաքներուն ծովեզրեայ,
Դաւսերուն գաղջ,
Մարդն ուր կ'անի
Մեղքի ջուրովն ամէնօրեայ:

Մարգարէն էր լեռնէն իջնող:

Այն օրերուն,
Վանքերէ վանք,
Ու ոսանէ մ'ուրիշ ոսան
Արայանիս,
Ան կը շրջէր:
Մասաղ անոր շրթունքներէն
Տափ սրբութիւն, իմաստութիւն
Կը բաշխուէր
Տոհմիկ, օտար,
Մարդոց բոլոր որդիներուն:

Այն օրերուն,
Իր աչիքն մէջ, խորն իր սրտին,
Անմեռ կ'այրէր լոյսն Աստուծոյ,
Նըման բոլոր «ընտիրներուն»:

Լամբրոնացիին,
«Կանթեղ վառեալ», «չինջ աւսանակ»
Մեր աշխարհին:

Լամբրոնացին՝
Խարոյկ անմեռ հասս մութին մէջ,
Այդ դարերու
Նըսեմանիս իմաստութեան:

Լամբրոնացին՝
Անուշ պատգամ,
Իմաստութեան սանարին մէջ
Իմաստակուտ Բիւզանդիոնին,
Ու խելք ներուծ, խելքը հայուն,
Արեւելէն մինչ արեւմուտք,
Որ գանգին տակ անոր հըզօր
Ֆրանք կայսրերը նուանող:

Մարդեր կան որ չեն պատմութիւն,
Որոնք հողին ու երկնին
Դաւանակութեան իբրեւ աղբիւր,
Կը բաշխուին
Բուռ բուռ, ծով ծով,
Այլոց ցաւին ու երազին:

Լամբրոնացին՝
Արծաթ ղօղանջն այն օրերու
Իմաստութեան,
Հսպասին մէջ իր Աստուծոյն,
Հըրաւատիպ ու աննահանջ.
Ձահն անաղօտ,

Արեւելի, արեւմոսֆի
Խաւարին դէմ:

Ուրացած փառքն իշխանական,
Փառքին համար իր Աստծոյն,
Ու ցաւին մէջ,
Մարդոց բոլոր որդիներուն:
Այն օրերուն,
Հոգիներուն՝ փուռ ու դրժնիկ,
Խաղաղութեան, եղբայրութեան
Երազն աղուոր,
Ինչպէս այսօր,
Դեռ կը մընար բարձունքներուն:

Ու դուն իջար
Պատանութեան անապատէն,
Վանք ու պալատ,
Տուն ու խրճիթ,
Բացին քեզի դարպասն իրենց,
Ու ըզգացին շունչը կախարդ,
Չայնն-հրեղէն,
Որ իբրեւ փող մը կռածոյ
Կը բարձրանար,
Ու կը բերէր հոգիներուն
Եղբայրութեան, խաղաղութեան
Այլեւս մոռցուած
Քարոզն անուռ,

Յոյսը անհուն
Լուսաբացին,
Քրիստոնեայ մեծ աշխարհին:

Խոնջ ու սրտում,
Ու ծեղացած անժամանակ,
Դուն ես դարձաւ,
Թօթափելով ոսկիդ փոշին
Դարպասներուն իշխանական:
Ու սրիւր ցոյց,
Դուռը մութին ու աւերին
Այս աշխարհին ու երկնքին:
Եւ աչքերէդ ինկաւ արցունք,
Համբուն վրայ բոլոր անոնց,
Քայլերն որոնց՝
Արիւններու եւ մեղքերու
Պողոսայէն այս աշխարհին
Ընթացան լայն,
Խրցած ամուր
Դրոներն իրենց խղճմանքին:

Կը դառնայիր
Խոնջ ու սրտում,
Նըման բոլոր «ընթերներուն»
Որոնց գիրն է այսպէս յոգնիլ,
Անմահանալ ապա մահով:
Բայց կը մընար ըսուերդ անհուն

Ծանր ու ձոյլ,
Ատաններուն ու սիրերուն,
Որոնց բացիւ այգերն հրգօր
Երազներով,
Ապագային վրայ կամար:

Այժմ մինակ,
Սրբիդ անհուն կրակին մէջ,
Առաւելեալ դուն բռնկում,
Մեղմ կը հալիս քաղցրութենէդ,
Շէկ ուսայնէն քու երազին:
Այսպէս վառիլ ու չը հասնիլ,
Այսպէս անիլ եւ ըսպառիլ,
Վերակազմել զինքն ամէն օր,
Ու ընծայուիլ բուրձառին մէջ
Իր Աստուծոյն,
Իբրեւ ըսաւիս «իբրեւ հեններ»:

*

Ու արիներ, ու արիներ,
Տարսնի մեծ եկեղեցին,
Սուրբ խորանէն մինչեւ գաւիթ
Գլուխ, գլուխ:
Բեմին վրայ՝ «Փող Տարսնեան»,
Ներսէսը պերն
Լամբրոնացին:

Կաթիլ կաթիլ եւ բոց առ բոց
Կ'իջնէր ալիքն իր խօսքերուն,
Փրշուր, փրշուր, համբայ բացող
Սիրտէն ներս,
Զինքը լըսել վազողներուն:

Երիտասարդ՝
ձակսին վրայ բայց իր անհարթ
Ու շրթներուն՝
Դառն անցեալներ կային գրւած:
Եւ մազերուն սակ իր մոխիր
Կայծեր հրգօր, պատաս ջահեր,
Իրենք զիրենք բըզբէտ
Եւ լուցելու
Սիրք մարդոց,
Բայց փրշելու սիրն հարազատ:

Բերնին անոր բառն է կըրակ,
Բառն է կապար,
Կործանելու լեռը մեղին
Որդիներուն մարդոց բոլոր,
Գոռոզութիւնն արեաներուն,
Ու նենգութիւնն իշխաններու:
Հուրքը խօսքին,
Որ կը լալիէ անսառն անծիր
Յաւակնութեանց մարդոց բոլոր,
Բայց փրշելով աշտանակն իր

Պոռթկումին մէջն իր անաւոր:

Ու լըռութիւն.
Աթոռին մէջ, խորանին դէմ,
Ահա, ահա,
Ինքն իր վըրայ կը ծանրանայ
Ու կը փըլի,
Փառքն անաղօս Լամբրոնի սան:
Փակ են աչեր,
Բայց շըրքներուն դեռ կը դողայ,
Բառը վերջին, բառը փրճուր:
Քար լըռութիւն,
Դէմքերն ամէն,
Լոյսերուն մէջ եկեղեցւոյն
Կը տըժգունին, կը լըրջանան:

— Մահն է կ'անցնի —

* *

Խըցիկին խոր աւանդասան,
Լոյսը խաղաղ, լոյսը կապոյտ,
Կ'իյնայ դէմքին
Լամբրոնի մեծ Հայրապետին,
Դնելով հոն փառքը մահուան,
Փառքը կեանքին,
Հաւաքելով իր աչքերէն

Քէնն ու զայրոյթ տարիներու :

Մայթին վըրայ ,
Թաւալող ձայնն անիւներուն :

Յուզումը խոր կը բանայ թեւ ,
Դէմքին վըրայ
Դիակին շուրջ դիզուած մարդոց :
Մայրն է կուգայ ,
Շահանդուխտ մեծ իշխանուհին ,
Շարժուն մեռել սեւերուն մէջ :
Կը նայի լուռ ,
Կը նայի խոր ,
Բայց չեն քացնար աչերն անոր :

Լուռ ու սեւեռ իր բիբերուն
Ծով է լոյսի ,
Ալիքներուն վըրայ որուն ,
Դազաղն անա
Որ կը դառնայ օրօրոցի :
Հըրաւօր սուրբ մեր մայրերուն ,
Երբ արդէն բաց է գերեզման ,
Օրօրոցն է որ կը շարժի :

Ինկած ծունկի ,
Ան կը խառնէ իր ձիւն-վարսեր
Մազերուն հետ իր գաւաղիկն ,

Բայց իր թեւեր,
Տես կը շարժեն,
Օրրանն աղուոր իր մանկիկին:

Ու կը բացուին իր քարթիչներ
Դագաղին դէմ,
Անոնց մութին՝ տես կը շողայ
Մեծ մարգարիտն վրոշի ծովին:

Դագաղն է արդ,
Բաց առագաստ,
Շուտաններով լեցուն նաւակ
Լոյսի ծովուն:
Ու կը թռի իրեն տեսնել,
Հորիզոնի կապոյտին դէմ
Դուռներ բացուող երկինքներուն:
Երա՞գ, տեսի՞լք ան չի գիտեր,
Այժմ դէմքին Լամբրոնացոյն
Լոյսի խուրձեր կ'առնէին թեւ:

.

— Անո՛ւտ որդեակ քեզ ինչպէ՞ս լալ,
Քեզ ինչո՞ւ լալ,
Դուն մահուան մէջ,
Աւելի մեծ ես ու աղուոր:
Զիս ալ քեզ հետ,
Զիս ալ քեզ հետ:

Կը ծանրանար
 Մասը մահուան
 Շրթներուն դէմ իշխանուհոյն,
 Ու կը հիսուին քարքիչներն իր
 Հայելիին դէմ անսահման:
 Մահն իսկ, մահն իսկ,
 Զէր յաջողած,
 Մայրն անջատել իր զաւակէն:



Շնորհակալութիւններս, տաղանդաշատ նկարիչ
բարեկամիս, ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻՆ,
հատորիս գեղեցիկ պատկերներուն
համար, որոնց յղացումը
կուգայ ձեռագիրներու
իր ընթերցումէն:

2n. 50k

891.99-

2-44

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԾ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՄԱԳԴԱՂԻՆԷՆ ՄԵՂՐԱՄՈՄԷ (սպառած)	10	դ. Դ.
ԽՈՐՏԱԿՄԱՆ ԳԻՇՆՐՆԵՐ	20	»
ԼԵՌԱՆ ՎՐԱՅԷՆ	25	»
ԱՆՑՈՐԴԸ	50	»

ԳԻՆ՝ 50 դ. Դ.

